

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

М. В. Пащенко

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Навчально-методичний посібник

Одеса
«Астропринт»
2019

УДК 82.0(075.8)
П226

Автор:

кандидат філологічних наук, доцент **М. В. Пащенко**

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики Одеської національної академії харчових технологій **Ганна Іванівна Віват**;

доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури, теорії літератури і літературної творчості Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Ярослава Володимирівна Вільна**;

доктор філологічних наук, професор кафедри теорії та історії світової літератури імені професора В. І. Фесенко Київського національного лінгвістичного університету **Тетяна Северинівна Мейзерська**

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 2 від 22 квітня 2019 р.*)

В оформленні обкладинки використано репродукцію гравюри М. К. Ешера «Калюжа» (1952)

Пащенко М. В.

П226 Теорія літератури : навчально-методичний посібник / М. В. Пащенко. — Одеса : Астропринт, 2019. — 92 с.
ISBN 978–966–927–502–8

Посібник укладений із навчально-методичних матеріалів, які були розроблені і апробовані автором при читанні курсів теоретичного літературознавства, в першу чергу таких навчальних дисциплін, як «Поетика» і «Теорія літератури». Завершальний етап теоретико-літературної підготовки студентів здійснюється на основі індивідуальної програми курсу «Теорія літератури», реалізується у процесі читання курсу лекцій, проведення практичних занять, під час самостійної роботи студентів, поточного і підсумкового контролю знань. Комплекс навчально-методичного забезпечення складають підручники і посібники, видані протягом останнього десятиліття, які і стали предметом коментованого прочитання: на їх основі також укладені тестові завдання.

Для студентів-бакалаврів, магістрів та аспірантів.

УДК 82.0(075.8)

ISBN 978–966–927–502–8

© Пащенко М. В., 2019

Зміст

<i>Вступ</i>	4
--------------------	---

Розділ перший

КОМЕНТАР ДО ПІДРУЧНИКІВ ТА ПОСІБНИКІВ З ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Проблема висвітлення питань художності (теоретико-методологічний аспект)	6
1.2. Важливіші питання теорії літератури (системно-цілісний підхід у їх вивченні)	15
Список використаної літератури	27
1.3. Коментування схем (за підручником: О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв «Теорія літератури»)	28

Розділ другий

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1. Пояснювальна записка до структури і змісту тестів	57
2.2. Тестові завдання для самостійної роботи та поточного і підсумкового контролю знань студентів	58
2.3. Список рекомендованої літератури	78

Додатки

1. Перелік питань для підсумкового контролю знань (іспиту) з курсу «Теорія літератури» для студентів спеціальностей «Українська мова та література», «Болгарська мова та література»	80
2. Програма навчальної дисципліни «Теорія літератури»	83

1. ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ КУРСУ «ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ»

Предметом наукової і навчальної дисципліни «Теорія літератури» є власне художня література; вона спрямована на вивчення літератури в аспектах специфічних особливостей, структури літературного твору (поетики), проблематики, пов'язаної із загальними закономірностями літературного життя і творчості письменника, зокрема літературним процесом. Будучи суміжною з історією літератури, теорія літератури стимулює і спрямовує конкретні літературні дослідження, вивершує їх у пізнавальній перспективі. Водночас вона, будучи однією з галузей літературознавства, характеризується гуманітарною спрямованістю, що дає право зараховувати її до функціональних наукових дисциплін.

Завданням курсу «Теорія літератури» є вироблення смислової визначеності термінів і категорій. Однак разом з тим засвоєння курсу не вимагає абсолютної точності у визначенні понять, а встановлює певні орієнтири для студента на нинішньому перехідному для суспільства і культури етапі, що позначився кардинальними змінами концепцій, а також не завжди мотивованою відмовою від надбань попередніх етапів розвитку теоретико-літературної думки. Відсутність в українському літературознавстві на даний період достатньої кількості цільних і альтернативних підручників, посібників з основ літературознавства, поетики, компаративістики та теорії літератури ставить перед автором лекційного курсу першочергові завдання: максимально узгодити різні концептуальні засади і позиції у процесі засвоєння студентами літературознавчих категорій та виробленні терміносистеми із врахуванням запозичень з інших наук, зокрема філософії, психології; допомогти їм усвідомити специфіку мистецтва, літератури зокрема, а також структурні особливості тексту, жанру і світу твору (епічного, ліричного, драматичного); скласти уявлення: про взаємну кореляцію і відповідно трансформацію смислів, емоцій та рецепцій у суб'єктно-об'єктному процесі, а саме в «тріаді» «автор — текст — читач», про закономірності взаємодії змісту і форми в літературі, в окремому ху-

дожньому творі, про шляхи вивчення літературно-художнього твору; осмислити закономірності та етапи розвитку (теорія літературного розвитку і власне історико-літературний процес) світової та національної літератур.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати: терміни, завдяки яким можна означити і пояснити специфіку літератури, а також ряд важливіших понять, таких як: художній образ, умовність літератури, види узагальнення, зміст і форма, структура (поетика, теорія літературного твору), автор і читач, родо-жанрова специфіка, категорії літературного процесу, методологія досліджень тощо.

вміти: застосувати теоретико-літературні знання в аналізі й оцінці творчого процесу письменника, літературно-художніх явищ із врахуванням специфіки родових і жанрових форм, різновидів та модифікацій (як наслідку диференціації та синтезування), особливостей літературного процесу, стилетворчих чинників та домінант, які оприявлюють рух, динаміку та позначають етапи розвитку літератури в історико-культурному вимірі.

КОМЕНТАР ДО ПІДРУЧНИКІВ ТА ПОСІБНИКІВ З ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. ПРОБЛЕМА ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ХУДОЖНОСТІ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

В енциклопедичних виданнях, підручниках і посібниках теорія літератури характеризується як галузь літературознавства, завдання якої полягає в осмисленні, концептуалізації особливостей та закономірностей художньої творчості, власне еволюціонування, поступу письменника і літератури в історико-культурному контексті. Історичний розвиток літератури засвідчив, що це поняття мінливе і багатоаспектне, відповідно перед теоретиками літератури постійно постають проблеми обґрунтування і систематизації літературних понять. Однак одне з головних питань, яке час від часу поставало перед теоретичним літературознавством, це — специфічні особливості літератури, що є проявленням сутності словесної творчості як виду мистецтва.

Наприкінці XX — на початку XXI ст. в теоретичному літературознавстві дискутуються питання «художнього» як мірила поступу літератури, її якості, обумовленої естетичною ціннісністю, що відповідає запитам та задовольняє потреби людини і суспільства. Адже ми стали свідками не лише розширення спектру літературно-художніх явищ, а й досить активного (хоча і не завжди виваженого, а відтак і неправомірного) втручання в життя людини, у суспільну свідомість масової літературної продукції, так званої паралітератури.

В останні десятиліття в Україні для підготовки студентів в галузі теорії літератури був рекомендований Міністерством освіти і науки ряд підручників та посібників. Однак вони за своєю структурою і змістом, будучи вислідом читання індивідуально-авторських курсів теоретико-літературних дисциплін (подекуди з ознаками відособленості, регіоналізації наукових шкіл і традицій викладання), не завжди включають такі проблемні питання, як узагальнення і його види, форми і рівні умовності, текст і твір, текст і світ, структурування світу, його об'єктна і суб'єктна сфери; художність, сталість і плинність

її чинників; аспекти взаємодії, а відтак і кореляції цих категорій в структурі твору, в різних родо-жанрових і стильових формах та у процесі літературного розвитку.

Неоднорідність всього цього масиву художньої літератури змушує шукати критерії художнього, звісно вивіряючи їх, узгоджуючи з критеріями естетичного та поетологічними уподобаннями того чи іншого часу. Оскільки усвідомлення художньої літератури її специфіки закладається при читанні курсів «Вступ до літературознавства», «Поетика», «Теорія літератури», то на кожному із названих етапів теоретико-літературної підготовки слід говорити про критерії і чинники художності, а також про невирішені проблеми викладу цієї проблематики в навчальній літературі.

Отже, сьогодні на часі стоїть питання: чи приділяється у підручниках увага проблематиці художності літератури і наскільки спеціалізовано, розширено і поглиблено висвітлюється ця проблематика?

А. Ткаченко в підручнику «Мистецтво слова (Вступ до літературознавства)» [6], підводячи студента до сприйняття системи понять і термінів теоретичного літературознавства, проблематику «художність» не виділяє в окремий підрозділ. Однак терміни «художній» і «художність» він використовує у сполуках з широким спектром понять-термінів, це зокрема: «Х. творчість», «Х. засіб». «Х. форма», «Х. почерк», «Х. стиль», «Х. ціле», «Х. твір», «Х. розгортання», «Х. мова», «Х. вмотивованість», «Х. рівень», «Х. вартість», «Х. значущі твори», «Х. творення», «Х. прогрес» тощо. Окрім фіксації уваги студента на якісних ознаках мистецтва слова, зокрема на особливостях поетики і стилю, на рівнях тексту і світу, автор підводить до усвідомлення структурних елементів літературного твору, їх взаємопов'язаності та функції, їх історичної плінності і сталості як критеріїв художності, які в ідеалі складають «згармонізовану формозмістовну єдність» [6, с. 435].

В підручнику «Теорія літератури» за авторством Олександра Галича, Віталія Назарця, Євгена Васильєва [3] теж нема окремо виділеної теми «художність», не використовується і сам термін.

У розділі III. «Літературно-художня творчість» (підрозділ 1. «Література як вид художньої творчості») визначається поняття «література» і пояснюється, якими ознаками має володіти витвір мистецтва слова, щоб його можна було означити як «художній». Цілком мотивованою є загальна характеристика поняття «література»: «На сучасному етапі розвитку літератури словесні твори, що мають мистецькі ознаки, переважно називають художньою літературою (цей термін

означає і також оцінку рівня майстерності, довершеності естетичної форми) [3, с. 84]. Тим самим вказується на неоднорідність літератури, в основі чого лежить якісний показник.

У підрозділі 3 «Літературно-художній твір» (тема 3.1 «Художній твір як основна форма буття літератури»), зокрема щодо прозового твору наголошується: «Естетично виразним, тобто здатним викликати емоційно-інтелектуальні переживання ціннісного порядку при його сприйнятті, твір, у свою чергу, може стати за умови наявності в ньому сукупності певних чинників, серед яких найважливішим є...» [3, с. 116]. І далі подамо лише перелік чинників: яскраво-індивідуальна, підкреслено-особистісна форма емоційно-інтелектуального переживання світу; актуальність, вагомість проблематики; емоційна виразність і точність вислову, відповідність ужитих у творі мовних засобів змістові; цілісність твору, тобто взаємовідповідність і підпорядкованість усіх його окремих і розрізнених елементів тій художній меті, яку ставить перед собою автор і виразом якої виступає весь твір <...> має свій внутрішній, мотивований змістом цілого сенс і виконує певне смислове навантаження. Цілісність твору забезпечується єдністю авторського погляду на речі <...> естетична данність художнього твору — ще не гарант, а лише передумова його естетичного сприйняття <...> Читач немов би замикає собою естетичний ланцюжок, започаткований автором, і в кінцевому підсумку, тільки від нього самого залежить, чи зможе він гідно оцінити естетичні переваги твору, відчути справжню художню насолоду, читаючи його [3, с. 117–118].

Отже, ведучи розмову про функції літератури, серед них про естетичну, автори поглиблюють розуміння природи естетичного у мистецтві. Разом з тим не зайвим було б, на нашу думку, приділити увагу відмінностям естетичного у мистецтві і естетичного у житті.

П. Білоус протягом останніх років підготував і видав кілька посібників та підручників з теоретичного літературознавства, чим засвідчив неабиякий науково-теоретичний і методичний потенціал. Це, зокрема «Вступ до літературознавства» (2011) «Вступ до літературознавства» (2011) — у співавторстві з Г. Д. Левченко, а також «Теорія літератури» (2013). Безумовно, що в перспективі ці навчальні посібники варто осмислити з точки зору не лише проблематики художності, а і їх структури та змісту, концептуальних засад у порівнянні з посібниками та підручниками інших авторів, які є поки що основним джерелом знань з теоретичного літературознавства або ж принаймні знаходяться у полі зору викладачів та студентів.

Перш за все, П. Білоус у посібнику «Вступ до літературознавства» (2011) пов'язує художність із формами образотворення, останні ж корелює з естетичною природою літератури, адже студент повинен усвідомити, що джерело і обумовленість художності — не лише навколишня дійсність, а людські відчуття, враження від дійсності, особливості сприймання і розуміння світу людини. Зокрема у посібнику «Вступ до літературознавства» [1], автор розглядає «Критерії художності», до яких відносить образність, образний лад, емоційну виразність та умовність форм. Образність він пов'язує з багатозначністю (полісемією) слів, адже слова — це образи, а зрощення значень слів породжує нові образи, кожне із двох і більше сполучуваних слів утворюють асоціативне поле, а це у свою чергу породжує енергію нової думки, образу. При цьому суто зорові враження трансформуються у смислові поняття. Власне весь процес образотворення реалізується за допомогою своєрідних механізмів, зокрема епітетів, метафор, метонімії, символів, алегорій (художніх тропів) [1, с. 64]. Оскільки жанр посібника, підручника завжди орієнтований на вичерпність інформації, то в даному разі слід розширити перелік тропів, назвавши також порівняння, синекдоху, гіперболу, літоту та інші види тропів.

Образний лад — це не лише розмова про образну специфіку, а й про те, що дійсно художній твір — це система образів, а отже взаємопов'язаність, спрямована на цілісність і гармонію складових, їх вмотивованість, незвичайність і новизну. Прикладом з поезії Ліни Костенко — цим поетичним маніфестом «творчого неспокою» — підтверджується, що поезія (в широкому розумінні терміна!) завжди є «... неповторність, // якийсь безсмертний дотик до душі» [1, с. 65].

Окрім образної специфіки літератури, автор виділяє такий чинник, як емоційна виразність літературного твору, що теж складає основу художності. Переважно характеристика цього чинника пов'язується із рецепцією читача, його здатністю включитися у процес співтворчості, з диференційованістю і невідповідністю (неповторюваністю) емоцій та переживань автора в моменти творчого процесу. Цей суто особистісний процес творчості і співтворчості базується на стійких факторах (досвід, культура) та на тимчасових факторах (настрій, психологічний стан). До стійких факторів варто було б додати фактор рівня освіченості, до тимчасових — фактор задоволення потреби.

Третім із важливіших чинників художності П. Білоус називає «умовність», яка є принципом образного змалювання дійсності, що свідомо порушує пряму відповідність життєвим реаліям [1, с. 66]. Як

для усвідомлення студентом ціннісності форми, художньої майстерності цілком мотивованим є називання ряду прийомів опозицій, це зокрема: схожість і несхожість, видимість і суть, чуттєве і мислиме, об'єктивне і суб'єктивне. Власне переживання цих суперечностей і є тією художньою емоцією, яка характеризує умовність, її естетичну значимість.

Такою ж мірою значимими для естетичного переживання є видозміни природних форм зображуваних явищ і предметів, порушення часових і просторових вимірів, оживлення неживого світу, опредмечення абстрактних понять, включення у життєподібний світ фольклорних, міфологічних образів та сюжетів, тобто поєднання достовірного і неймовірного [1, с. 67].

У посібнику «Теорія літератури» [2] П. Білоуса тема «художність» викладається у проблемному ключі» (п. 2.6 Проблема художності літератури). Автор акцентує увагу студента на індивідуальному характері образності, на оригінальності художнього самовираження. Ведучи розмову про специфіку художнього зображення, уточнює, що це не «мислення», бо ж мислення характеризується логічністю викладу, характерною для наукового дискурсу, воно пов'язане з оперуванням поняттями.

Заперечуючи термін «художнє мислення», автор наполягає на словосполученні «художнє зображення», що протиставляє поняттю «наукове мислення». При цьому наводить відоме судження Аристотеля з його «Поетики», що історик говорить про те, що насправді сталося, а поет... відображає те, що могло б статися, — допускає художній вимисел. Орієнтуючись на більш близькі нам в часі дослідження з проблематики специфіки літератури, художності та психології творчості, наводить слова І. Франка: «Поет для dokonання сугестії мусить розворушити свою духову істоту, зворушити своє чуття, напружити свою уяву... мусить сам не тільки в дійсності, але ще й в другий раз репродуктивно, в своїй душі пережити якнайповніше і найінтенсивніше, щоб пережите могло вилитись в слова, якнайбільше відповідні дійсному переживанню...» [2, с. 69].

Не лише характеристика специфіки образного зображення (слід додати і категорію «вираження». — *М. П.*), а й співвідношення понять «вигадка» або «вимисел», свідомо омана-ілюзія і «правда», як уже зазначалося, розглядаються у посібнику як проблемні питання, що пов'язані з художністю. Зауважимо про неправомірність, як на наш погляд, паралельного використання автором однозначних термінів

«вигадка» і «вимисел», доречніше говорити про «домисел», «вимисел» та «фантазію» і відповідно провести їх градацію як означення різної міри суб'єктивності у процесі і наслідку образного відображення, тобто у застосуванні форм умовності [2, с. 70].

Автор посібника, розглядаючи співвідношення понять «вигадка» і «правда», підводить студента до висновку, що саме вигадка (вимисел), тобто свідомо оманна-ілюзія є орієнтиром і критерієм художнього і що «художня правда» — це зображення предметів і світу не такими, якими вони є, а такими, якими вони повинні бути. Однак при цьому не заперечується той факт, що вимисел виростає з реальності, бо ж не тільки письменник, а й будь-яка людина не здатна вийти за межі пізнаного світу. Їй залишається хіба що фантазувати, тобто моделювати нову реальність (художню!) з елементів пізнаної дійсності [2, с. 69–70].

Напевне в характеристиці творчої роботи письменника, який «користуючись запасами мовної інформації із закріпленими за кожним словом значеннями, своєю уявою і фантазією творить «підтекст», тобто світ художніх образів», недостатньо говорити про «закріплені за кожним словом значення», адже саме у підтексті проявляються і інші семантичні можливості слова (внаслідок проявлення внутрішньої форми), тим більше за рахунок синтагматичних і парадигматичних (асоціативних) зв'язків. Окрім того, підтекст як світ художніх образів співвідносний із категоріями світу твору, зокрема з різноманітними формами образу людини і образів обставинної сфери, з сюжетом, хронотопом, а також з категоріями не лише об'єктної, а й суб'єктної сфер. Отже, перш ніж пояснити студенту, що світ — це і власне образ-твір як наслідок рецепції тексту, слід дати йому уявлення про структуру цього світу і систему його породження. Тим самим сказати, в якому разі література, окремий твір постає як естетично вартісна система і що це відбувається не лише за рахунок встановлення того, що слова роблять з людьми, а й того, що люди роблять зі словами.

П. Білоус у підсумку дає визначення: «Художність — не тільки конститутивна ознака літератури, а й головна її якість, специфічна сутність, яка надає мовленню мистецької забарвленості і веде в художній світ, який відкриває перед читачем горизонти сподіваної естетичної насолоди та інтелектуальної напруги [2, с. 71].

В. Іванишин в «Нарисах з теорії літератури» (2010) художність вважає визначальною і субстанціональною ознакою мистецтва, яка однак не підлягає кількісному оцінюванню [4, с. 94]. Він виді-

ляє «Критерії художності» і розглядає їх за двома рівнями: пізнання і оцінювання. Це, зокрема, естетичний — із субрівнями зовнішньої і внутрішньої форм та інтенціональний — із субрівнями змісту і сенсу твору. Атрибутивні він співвідносить з «техне» — рівнем зовнішньої форми (мова, художньо-мовна майстерність автора, включаючи мовленнєву, мовно-образотворчу, версифікаційну системи); з ейдологічністю — на рівні внутрішньої форми (образотворча майстерність автора).

Що ж досліджується, на думку автора посібника, в окремо взятому творі в аспекті художності? — Перш за все, це — естетична якість, функціональне навантаження, новизна, інформативність образів, художньо-комунікативна доцільність, своєрідність, оригінальність композивання. Обґрунтування художності як визначальної якості твору має базуватися на об'єктивних критеріях оцінки, серед них автор пропонує виділяти атрибутивні, супутні та акцидентні критерії, які в сукупності відповідають смакам читачів, зорієнтованих на твори певного типу, на їх якісні параметри, уявлення про високохудожні зразки мистецтва слова. До атрибутивних критеріїв, на його думку, слід віднести духовно-творчу телеологічність, складниками такої якості твору є доцільність, мета, ідейно-змістова і смислова наповненість твору, інтенціональна цілеспрямованість, тенденційність, а відтак і идеологічність.

В. Іванишин, розглядаючи атрибутивні критерії художності, свідомо чи несвідомо співвідносить їх з потєбніанським розумінням структури твору, зокрема зовнішньою, внутрішньою формою та значенням твору. Досконала, витворена автором духовно-творча система є діалектичним механізмом пошуку істини, витлумачення навколишнього світу й орієнтування в ньому (Ю. Лотман). Можна продовжити думку: не лише уявлення про світ і людину в ньому, а й зосередженість на естетично вартісних чинниках і на власне процесах узагальнення, досягнення образно вираженої ідеї концептуалізації думки є кінцевою метою створення художньо досконалого світу. До супутніх критеріїв В. Іванишин відносить цілісність як єдність форми і змісту, художню правду, актуальність проблематики, експресивність форми, фантазію, візії, видіння-перестороги, оригінальність творчої манери, своєрідність стилю, художнє відкриття, інтригу, драматизм твору тощо. Говорячи про цілісність як системність, автор посібника демонструє особливості сприймання читачем образу і твору на прикладі вірша Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати...». Правда, окрім

характеристики того, як доповнюється, деталізується, природно переходить ця картина весняного надвечір'я в українському селі в іншу, а остання знову змінюється на іншу, автор більш детальної характеристики чинників цілісності не називає.

Щодо ролі художньої правди, то спектр історичного проявлення цієї якості пов'язується з міметизмом, ізоформізмом, гомоморфізмом, феноменологією та, зокрема, з романтизмом і реалізмом. Тут більше увага приділена диференціації системотворчих зв'язків, і менше характеристиці цілісності. Варто було б додати також судження про специфічні можливості творення цілісності в різних родах літератури.

Художність неможлива без орієнтації автора і його твору на постановку і вирішення актуальних питань для читача, суспільства, нації. Не випадково основним чинником жанровизначення, критерієм естетичного, художнього в літературі стала тема життя і боротьби українського народу за своє національне визволення протягом ХІХ століття. Тематичний принцип став головним чинником типології соціально-побутових жанрів, творів так званого громадянського спрямування.

Художня література, на відміну від науки і навіть так званої паралітератури, володіє експресивністю форми, що проявляється у мовленні, висловлюванні, а відтак і образотворенні. Звідси і настроєвість, почуттєвість, піднесеність. Слід зазначити, що не випадково ця якість стала домінантною в модерністських стилях — експресіонізмі та імпресіонізмі. Зауважимо також, що ця ознака художності по-різному проявляється в епосі, ліриці та драмі. Для лірики — це не стільки супутні, скільки важливіші, власне атрибутивні критерії художності.

У цьому зв'язку варто більше в навчальній літературі диференціювати спектр категорій, що позначають міру художності, яка корелюється різними рівнями умовності — в межах домислу, вимислу та фантазії. Напевне для студента слід було б пов'язувати поняття наслідування із фантазією, тобто спочатку поєднати ці принципи як умову мистецького, художнього пізнання і відображення дійсності, а потім показати проявлення і функції фантазування як особливого візіонерського стану чи типу психіки і свідомості, а відтак і художнього мислення митця в різних творчих методах та стилях, родах та жанрах літератури. І тут уже мова має йти про міру умовності як ступінь присутності, поряд із суто міметичним принципом відображення, форм суб'єктивно-авторського творчого фантазування. пов'язаного

зі специфічними для мистецтва слова формами створення як єдності об'єкта, так і єдності суб'єкта.

Досягнення художньо правдивого пізнання і відображення дійсності В. Іванишин пов'язує із візіонерським типом художнього мислення, яке опирається не на факт, не на реальні відношення, а на власне інтуїтивне і пророче (що дістало назву дивінації) на більш суб'єктивне бачення і пояснення світу. Автор дещо полемічно застерігає від ототожнення візії з міфом, тому і називає критерії, на основі яких можуть бути пояснені ці поняття.

Для нього візія це проникнення в суть буття на основі пізнаних чи інтуїтивно відчутних його закономірностей, що приховуються за явищами життя [4, с. 98]. Візіонерський тип художнього мислення проявляється як несподіване, фантастичне. Однак це не наслідок фантазування (не фантастичного!). Тут більше від пізнаних чи інтуїтивно відчутних закономірностей, характерних для життя чи передбачення. Форми подачі такого образу світу породжують відчуття несподіваності, а не фантастичного, тому що між дійсним станом речей і передбачуваним виникають прогалини, внаслідок втрати безпосередніх зв'язків. Шляхом реконструкції можна відновити причинно-наслідкові зв'язки

Отже, якщо візія — це закономірність, тенденція, неминучість, то міф є антиномічним поняттям в осягненні смислу твору. Міфологічне — це вигадка, казка. В основі міфу наївна віра, фантазія представлені як нереальні (будь-то явище, вчинок чи випадок), як надія, несподіване диво. Це власне своєрідна позажиттєва інтерпретація життя.

Супутніми чинниками художності і водночас близькими до візії є видіння-перестороги, своєрідне віщування, що протиставляється утопії і є відображенням апокаліптичної картини майбутнього. Однак, якщо реальність, закономірності буття є основою обох цих супутніх критеріїв, то для видіння-перестороги, зображене постає як невідворотне, неминуче, чого не слід ігнорувати, йому слід протиставити силу людського духу і поступу.

В ряд супутніх критеріїв художності В. Іванишин ставить художнє відкриття, тобто новації форми і змісту, оригінальність і відповідно незвичність творчої манери письменника, зокрема своєрідність стилю, наявність інтриги, захоплюючий драматизм.

Третю групу критеріїв художності, на думку В. Іванишина, слід вбачати в акцидентних (випадкових) факторах, які впливають на

привабливість, рецепцію і наступні оцінки твору. Це, зокрема, літературна мода, популярність письменника чи твору, його живучість у часі, авторитет, індивідуальність автора, що породжує симпатію чи навіть антипатію у читача.

Відіграє певну роль стан тексту твору і те, як він потрапляє до читача, в тому числі критика і редактора, наскільки він відредагований тощо. У комплексі цих чинників постає, формується художній смак, вироблений читачем. Це його симпатії до певної типології творів. При цьому він має володіти здатністю визначати художню якість твору і відповідно бути зорієнтований на високохудожні, ціннісні з естетичної точки зору твори.

Отже, вважає В. Іванишин, художність є органічною і гармонійною єдністю естетичного та інтенціонального і тим самим виявляється основою для розрізнення понять «література», «не-література», «псевдолітература», «антилітература».

Не можна не зауважити, що поняття художності структурно багато в чому стає і водночас плінне, а отже завжди конкретно-історичне. В кожному окремому, індивідуальному вияві результату творчості повторювані і неповторювані чинники складають нову цілість, а відтак і іншу якість. Інша справа чи завжди — це вища якість і чим її можна виміряти?

У підсумку слід зауважити, що такий критичний огляд висвітлення в навчальній літературі проблематики художності (який теж слід розглядати як індивідуальний досвід) є всього лиш спробою привернути увагу до проблематики художності, до її більш деталізованого і логічного викладу задля усвідомлення не лише чинників, а й структурно-системних зв'язків між ними, позначених функціональністю, ціннісною зорієнтованістю на досягнення тих завдань, які час, суспільство і кожна людина ставлять перед художником слова.

1.2. ВАЖЛИВІШІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ (СИСТЕМНО-ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД У ЇХ ВИВЧЕННІ)

Знайомство студентів української філології з основами літературознавства в попередні десятиліття починалося із підручника К. Волинського, який багато в чому перегукувався з підручником «Введение в литературоведение» Г. Л. Абрамовича, хоча цими джерелами нормативних знань теоретична підготовка не обмежувалась.

Рекомендованими були також переважно російськомовні підручники та посібники, такі як «Основы теории литературы» Л. І. Тимофеева (1971), «Введение в литературоведение» Г. Л. Абрамовича (1965), «Теория литературы» Г. М. Пospelова (1978), «Теория литературы» М. О. Гуляева (1985) та інші. Цей перелік слід доповнити україномовними посібниками, серед них: «Деякі питання поетики» (1959) А. Тарасенко, «Українське віршування» Г. Сидоренко (1972), на яких меншою мірою позначився ідеологічний підхід, оскільки мова йшла, перш за все, про питання власне поетики. Останні з названих посібників, хоча й несуть, як уже було зазначено, відбиток ідеологічного літературознавства радянської епохи, однак зосередженість їх авторів на питаннях художньої форми засвідчує уже повернення до аспектів поетики, без чого неможливе накопичення об'єктивних суджень про рівень художності літератури.

У 70–90-ті роки ХХ століття рівень теоретичного літературознавства, репрезентованого у такому нормативному жанрі навчальної літератури, як підручник, знайшов своє втілення в «Теорії літератури» під ред. проф. В. Ф. Воробйова та проф. Г. А. В'язовського [5]. В ньому дещо однозначно (з позицій марксистсько-ленінської методології), однак із врахуванням аспектів пізнавальної, творчої та естетичної функції розглядається специфіка художньої літератури. Зосереджується увага на усвідомленні «предмета» і «об'єкта» літератури, питань образності, естетичної функції, місця літератури в колі інших видів мистецтв. Як наслідок наукових розробок проф. Г. А. В'язовського висвітлюється проблематика творчої праці письменника, її специфіка, зокрема на етапах споглядання і спостереження, творчого задуму, з урахуванням особливостей творчої уяви — творчої фантазії, асоціативності мислення, персоніфікації як процесу і результату формування образного світу (що є перевтіленням автора з естетичною метою), а також його інтуїції, натхнення тощо. Все це і складає специфіку художнього пізнання дійсності, на відміну від наукового дослідження.

Окрім того, детальна розробка проблематики типового за темами: типове у житті та в художній літературі, типовий образ як єдність загального та індивідуального; роль художньої вигадки, фантазії перебільшення у створенні типових образів, питання структури художнього образу, поняття «типових обставин», світогляду та типізації, типізації та творчого методу, типізації в епосі, ліриці та драмі — все це також, складаючи зміст індивідуальних наукових розробок проф. Г. А. В'язовського, адаптується в підручнику до потреб навчальної

роботи. Пізніше проблематика літературного персонажа як художнього типу стала предметом взаємопов'язаних статей, можна вважати, — монографії проф. Н. М. Шляхової під назвою «Художній тип. Соціальна і духовна характерність» (1990) та навчального посібника «Еволюція форм художнього узагальнення» (1996, 2011).

Концепт «нетипові характери та обставини» в художній літературі доповнює і поглиблює систему знань про процеси творчої роботи, про можливості узагальнюючої функції слова, образу, інших чинників і структурних елементів, компонентів твору і літератури в так званих на той час «нереалістичних» стилях літератури. Саме в аспектах вивчення структури образу, процесів і структури узагальнення виникло питання як же бути з творами, в яких домінують «нетипові характери і обставини», які є наслідком більш суб'єктивних світоглядних позицій, відповідно — типу мислення і які формуються завдяки метафоризації? Виникає також закономірне питання: їх слід вважати підпорядкованими процесам типізації чи, можливо, внаслідок переважання окремих з них, вважати їх відмінними, індивідуальними типами чи видами узагальнення з відповідними цим формам назвами? Але це вже окрема розмова, яку започаткував проф. Г. А. Вязовський у останній прижиттєвій лекції студентам 5-го курсу у грудні 1995 року, яка пізніше була опублікована з назвою «Про узагальнення і його види в художній літературі» (Історико-літературний журнал. — 1997. — Вип. 3).

В анотації до підручника «Мистецтво слова» А. Ткаченко [6] пропонує «принципово нову модель-схему генерики, що допомагає осмислити мистецтво слова як систему систем», а феномен художньої творчості розглядає в об'ємних різночасних вимірах, головний з яких — художність. Перші ознаки «мистецтва слова» він формулює, посилаючись на приклад стосунків означення і означуваного у міфі як $A=X$ і навпаки — $X=A$, у мистецтві — $A<X$, тобто образ об'єкта завжди менший від нього самого, ніколи не охоплює його всебічно. Водночас посилаючись на інші міркування О. Потебні, А. Ткаченко знак нерівності застосовує «за принципом навпаки», а саме: $A>X$, тобто образ і не претендує на те, щоб охоплювати об'єкт всебічно, зате він багатозначний та невичерпний за художньою сутністю — здатністю прирошувати з кожною наступною інтерпретацією додаткові смисли. Таким чином, вважає автор, поетичне (художнє) мислення є пояснення окремого іншим неоднорідним з ним окремим [6, с. 43], саме тому поезія в широкому розумінні терміна дорівнюється

алегоричному типу мислення і образотворення. В цьому її цінність і відповідно художність.

Виклад проблематики і вивчення терміносистеми в аспекті художнього А. Ткаченко започатковує категорією «художній світ», вказуючи на його максимальну наближеність до видимого, даного нам у відчуттях, який однак існує в нашій уяві, збуджується словом, образом, або ж навпаки — характеризує його як світ фантастичного, зітканий із химерних переплетінь уявного і явленого, сновидінь та візій, і так само опосередкований словом від творця до читача як співтворця [6, с. 51].

Поняття художнього світу обумовлюється часовими та просторовими вимірами. Йдучи за М. Бахтіним, А. Ткаченко в художньому світі виділяє два плани — автора і героя. Постійно, пам'ятаючи про спектр уявлень про художній світ, обумовлений в тому числі історично, автор підручника вивершує усвідомлення світу твору «образом читача», тобто образом, який відповідає письменницькому уявленню про того, до кого він звертається. Йдеться про ідеального читача, сформованого автором і відповідно часом, адже скільки читачів, стільки й нових прочитань (Р. Інгарден). Тому автор (вслід за Потебнею і Горнфельдом) пропонує розглядати літературний твір як схему, посудину, котру читач заповнює актуальним для нього змістом.

З'ясувавши своєрідність художньої літератури як мистецтва слова, А. Ткаченко переходить до характеристики літератури як системи. Порівняно з підручником К. Волинського «Вступ до літературознавства», ним змінено структуру викладу матеріалу, переосмислено ряд тем, зокрема замість традиційної, ідеологічно спрямованої теми «Суспільна роль літератури» введена тема «генерика», яка включає як теоретичний, так і історичний аспекти поетики художньої літератури із врахуванням особливостей літературного твору з точки зору його естетичної і художньої природи.

У розділах третьому та четвертому конкретизуються уявлення про літературу як систему із врахуванням проблематики генології та особливостей структурування лірики, диференціації епосу та драми на види, жанри, різновиди, інтеграції змістоформ усіх трьох родів, які складають межові, синтезовані утворення. Таким чином викладаються основоположні питання поетики літературного твору та літературного процесу, в яких теж системно розглядаються в теоретичному аспекті (водночас із залученням літературного матеріалу) особливості структури твору та закономірності розвитку літератури.

Викладаючи чинники та особливості літературного процесу, автор зауважує, що літературний процес не зовсім дорівнює літературному поступу, тим більше прогресу, а якщо й дорівнює, то саме в тих випадках, коли загальний масив художніх традицій прирощується новаціями наступних мистецьких поколінь чи окремих творчих особистостей [6, с. 446]. Це дає автору підстави говорити про мистецькі феномени, які досягаються завдяки неповторності літературних явищ, творчих індивідуальностей і водночас піддаються типологізації та систематизації. Зокрема він зауважує, що типологізація, позначувана категоріями стиль, метод, напрям, течія, школа, тип творчості, тип художнього (мистецького) мислення, має свою історію і є проблемним питанням, оскільки позначена термінологічною багатоваріантністю. Однак усі ці категорії вживаються з означенням «художній», «мистецький», «творчий» тощо [6, с. 447]

Водночас А. Ткаченко, викладаючи основи літературознавства в аспектах мистецтва слова, літератури як системи, поетики літературного твору та літературного процесу, постійно наголошує, що плинність уявлень про художність і її критерії, про згармонізовану формозмістовну єдність лишається однією із найтривкіших підвалин, що вирізняють мистецькі здобутки на тлі минулих фактів літературного процесу [6, с. 435]. Теоретичні засади літературознавства автор підтверджує конкретними прикладами цілісності, формозмістовної єдності творів, які представляють різні етапи розвитку становлення художнього.

У підручнику «Теорія літератури» за ред. О. Галича [3] більшою мірою проявилася увага до питань поетики, на відміну від соціологічних, подекуди ідеологічно навантажених аспектів вивчення твору і літературного процесу в підручниках «Вступ до літературознавства» К. Волинського та «Теорія літератури» за ред. проф. В. Ф. Воробйова та проф. Г. А. В'язовського. Українське літературознавство у новому підручнику в основному зберегло ознаки традиційних підходів до структури викладу матеріалу. Однак слід сказати і про новації, які означені зверненням до міжмистецьких і міжродових (у межах літератури) зв'язків, до ряду аспектів образної специфіки, художності літератури, включаючи взаємообумовленість образності і умовності.

Як уже зазначалось, досить помітною є увага до питань поетики. Особливо відчутний вплив психолінгвістичної теорії О. Потебні (розділи: 4. Структура і елементи змістової організації літературно-художнього твору; 5. Структура і елементи внутрішньої форми художнього

твору; 6. Зовнішня форма художнього твору). Суттєво наповнює і структурує зміст підручника проблематика сюжету і мотиву, композиції, суб'єктної і об'єктної сфер, автора і авторства в художньому творі. Разом з тим, як і будь-який індивідуальний підхід, концепція даного навчального підручника не враховує деяких історично обумовлених і сучасних реалій: з одного боку — стану художньої літератури як предмета теорії літератури, з іншого — розгалуження і поглибленого розуміння взаємодії системи наук про літературу (галузей літературознавства, структури власне теорії літератури), а також завдань, які стоять перед лектором і студентом в умовах так званої «оптимізації» навчання, коли удвічі, а той утричі зменшився обсяг годин на курси з основ літературознавства, поезики та теорії літератури, коли питання поезики знову розглядаються лише як невеличкий розділ курсу «Теорія літератури». Слід зауважити, що до висвітлення аспектів історичної поезики авторський колектив звертається лише епізодично, переважно оглядово у розділі «Історія розвитку літературознавчої думки» і більш спеціалізовано при вивченні сюжету і мотиву (з посиланням на праці О. Веселовського та В. Проппа). Відсутня в коментованому підручнику проблематика узагальнення, структурно не виділяється розгляд питання художності і естетичного. Адже, зрозуміла річ, специфіка літературно-художньої творчості, окремого твору не обмежується констатацією образності, точніше її наявності. Усі погодяться з тим, що важливішою ознакою художності є мотивованість тієї чи іншої форми, проявленість форм образотворення (образи-конкрети, образи-абстракти), динаміка розгортання образів та процесів узагальнення, концептуалізації образу та думки, що корелюється з поетичністю, ліризмом тощо). Важливе і усвідомлення рівнів структурування, градації та диференціації образності (мікрообраз-троп, образ), розрізнення форм і видів образності, ступінь густоти образного ряду, і що важливо — як це проявляється та узгоджується у різних жанрових та стилевих формах.

В. Іванишин назвав посібник «Нариси з теорії літератури» [4], певне вважаючи, що як підручник він ще не завершений, можливо не завершений він і концептуально. Саме на це вказує і деяка фрагментарність його. Посібник укладений із 6 розділів. Саме з першого розділу починається систематизація літературознавчих категорій, їх співвідносність і взаємопов'язаність, зокрема дихотомічність, а відтак і концептуальність суджень, зумовлена такою організацією наукового дискурсу, яка підтверджується авторським визначенням: «лі-

тературознавство є системою наукових знань про мистецтво слова, тобто художню літературу» [4, с. 10].

Чи не вперше за останні кілька десятиліть у жанрі навчального посібника приділено увагу розгляду проблематики узагальнення і його видів. Тут автор терміном «типізація» позначає родове поняття (узагальнення), або ж «тип» в ряді інших різновидів і наслідків (форм, типів чи видів) узагальнення, оскільки видами узагальнення називає типізацію та ідеалізацію. Ведучи розмову про ідеалізацію як тип художнього узагальнення через творення образів на основі оцінної (переважно позитивно-ідеальної) заданості, часто винятковості», автор дещо звужує характеристику образу, зводячи його до зображення людини. Беручи до уваги різну міру вияву ідеалізації в образотворенні, автор дає спектр її проявів і наслідків [4, с. 111]. Дотичною до ідеалізації кваліфікується схематичність образу, що є природним наслідком умовності і узагальнення при образотворенні. Такий персонаж характеризується спрощеністю, стереотипністю, стандартною заданістю творення образу (позитивний герой у літературі соцреалізму) [4, с. 112]...

Методично виправданим є поєднання в даному підрозділі проблематики типізації з художнім образом під назвою «Типове й індивідуальне в художньому образі». Мова переважно йде про образ людини, в якому ця єдність є важливою як сутнісна ознака. Мотивованою є також характеристика понять «Індивід, індивідуальність, індивідуалізація, засоби індивідуалізації персонажа» [4, с. 113].

Оскільки внаслідок рецепції даного посібника виникає деяке неспівпадання терміносистеми, хотілося б, щоби студент у цій проблематиці усвідомив також процеси художнього образотворення та узагальнення в межах: від соціального типізму до художнього образотипу, тобто від множинного, поширеного або такого, що має тенденцію до поширення, — до втілення в окремому, у вираженні його сутності через окреме, індивідуально-неповторне. Звернення ж до історії питання стосовно «узагальнення» з більшою мірою мотивації дасть студентові пояснення як розвивалось художньо-образне мислення, зокрема, як індивідуалізація, яка будучи тісно пов'язана з персоніфікацією, привнесла в літературу якісно новий образ і не лише на означення людини, а й людського в оточуючий світ. Водночас, наблизивши зовнішньо-обставинний світ до людини, персоніфікація пояснює сутність самої людини (Див.: Н. Шляхова. Еволюція форм художнього узагальнення, 2011, перевидання — 2014). Для кращого усвідом-

лення студентом особливостей індивідуалізації персонажа важливо диференціювати поняття портрет і засоби його творення (зовнішній чи внутрішній/психологічний), уточнити наповнення понять «портрет» і «зовнішність», наскільки термінологічним є останній, означити «мовлення» як «індивідуальне» чи «мовні засоби індивідуалізації». Слід ввести також в терміносистему засобів індивідуалізації «видиму мову почуттів» (В. Фащенко).

Корисним у плані диференціації понять є розрізнення В. Іванишиним ряду дихотомій, таких як індивід і особистість, індивід і тип, тип і характер, типовість і винятковість, типізація і типологія. Вважаю, що тут слід звернути увагу студентів на літературознавчу проблематику, пов'язану із теорією літературного характеру, означивши ступінь глибини його проявлення не лише відношенням до «типу», а й до особистісного начала.

Розділ 4 «Літературний твір як естетично-інтенціональна система» складається із таких підрозділів і тем: 4.1 «Художній твір як цілісність» (творчий процес, твір як форма буття літератури, системний характер літератури, текст і твір, змістоформа літературного твору). 4.2 «Макроструктура літературного твору». Зовнішня форма (художня комунікація, літературна мова і мова художньої літератури, автоматизація й актуалізація в комунікації і образотворенні, рівні, прийоми актуалізації і образотворення, художнє мовлення, версифікація, ритміка, метрика, строфіка, теорія рими). 4.3 «Позатекстуальні елементи композиції, текстуальні елементи композиції». 4.4 «Зміст літературного твору». 4.5 «Смисл (сенс) твору». 4.6 Художній світ як «інша реальність». Хоча про художній світ і не йшлося при розкритті теми «Текст і твір» [5, с. 143–147], однак тут це питання розкривається досить докладно і мотивовано. При цьому чітко означені категорії об'єктної та суб'єктної сфер, з яких і моделюється художній світ. У підрозділі 4.7 «Інтерпретація художнього твору» викладаються питання стосовно особливостей пізнання художнього твору, зокрема наукової, художньої, політичної, аматорської, аудіальної інтерпретацій літературного твору. Отже, останній підрозділ «Інтерпретація...» досить структурований і дає доволі широкий спектр підходів до вивчення художнього твору і літератури в цілому, включаючи найбільш продуктивні методології і методи вивчення.

У посібнику «Вступ до літературознавства» П. В. Білоуса [1] цілком мотивовано формується уявлення про систему знань з теоретичного літературознавства. Слід сказати, що, перш за все, в його методології

присутня західноєвропейська традиція взаємодії літературознавчої науки з філософією та психологією, що, виходячи з авторської концепції, сприяє науково вираженому проникненню в сутність літературного твору та в закономірності літературного процесу.

Матеріал посібника скомпонований за розділами: перший — «Літературознавство як наука», в якому розкриваються питання змісту та структури науки про літературу, її історії, а також наукові методи і школи; другий — «Література як вид мистецтва», орієнтований на входження студента у проблематику теоретичного літературознавства, зокрема автор розкриває художню енергетику літератури, порівнює цей вид мистецтва з іншими, посилаючись на О. Потебню, пояснює сутність, структуру та функцію художнього образу. Відштовхуючись від історії питання про об'єкт зображення в літературі, а відтак і художнього осмислення дійсності, автор подає основні критерії художності літературного твору, зокрема образи, образний лад, емоційна виразність та умовність (про висвітлення цієї проблематики йшлося у рецензії, вміщеній у науковому збірнику «Проблеми сучасного літературознавства», вип. 19 за 2014 рік).

Розширюють систему знань про художній твір такі теми, як «Функції літератури», «Сприймання художнього твору». Особливо привертає увагу постановка питання про «Образ як художнє узагальнення», «Домисел і вимисел в структурі образу». Водночас слід зауважити, що у формулюванні останньої теми відчутний дещо звужений підхід до проявлення форм умовності в художній літературі, адже всі погодяться з тим, що студент має усвідомити функціонування будь-якого структурного елемента художнього твору як умовної форми, що є наслідком вимислу, домислу і фантазії [1, с. 101]. Ведучи розмову про чинники художності як такі, що є «повторюваними», автор наголошує на значимості традиційних образів та стереотипів, без яких неможливий літературний розвиток. Безумовно, що звернення до них має обумовлюватись творчими підходами. Саме така мотивація сприятиме оновленню їх функції, естетичної вартості.

У наступних розділах, які є переважно традиційними при вивченні основ літературознавства, вміщено ряд тем, які більшою мірою відповідають рівню сучасних знань про літературу. Це, зокрема, підрозділи: «Сприймання художнього твору», «Основи наратології», «Концепти творчості» (або функції, призначення мистецтва слова). Поглиблюють уявлення про автора, творчий процес теми: 4.2 «Художній талант», 4.3 «Народження творчого задуму», 4.4 «Творче на-

тхнення». Слід зауважити, що не всі чинники творчого натхнення, виділені автором, осяжні розумом, однак про них слід говорити, їх слід враховувати, адже вони в комплексі з іншими чинниками дійсно породжують і характеризують «вибуховий» тип окремих творчих особистостей. Завершує цей розділ тема «Робота письменника над твором», в якій автор продовжує наводити факти на зразок «цікавого літературознавства», обумовлюючи мотивацію творчої роботи зовнішніми та внутрішніми чинниками.

П. Білоус у навчальному посібнику «Теорія літератури» [2] прагне, як зазначено в анотації, викласти навчальний матеріал концептуально, подати його як філософію художньої словесності. Замість традиційної назви «Специфіка мистецтва і літератури» матеріал одного з перших розділів подається під заголовком «Естетична сутність літератури» (п. 2.3), в якому виявляється більш диференційований підхід до виділення аспектів теорії та історії художнього образу, зокрема специфічні особливості мистецтва, генеза, структура, типологія, функціонування, відтворення художнього образу. Нетрадиційним є підрозділ «Простір літератури» (п. 2.3) Автор вважає, що «художня творчість має простір реалізації, окреслений об'єктами зображення та способами буття літератури в суспільстві» [4, с. 56]. Мова йде і про предмет, і про спосіб пізнання та відображення, а також про сфери художнього осягнення на різних етапах розвитку літератури. Основна увага зосереджена на духовному світі людини, зокрема на усвідомленні ідентичності української душі, психічної структури (ментальності) як об'єкта літератури, що виявляється у двох типах душевної організації і поведінки особистості, а саме: впорядковано-гармонійному і впорядковано-негармонійному. Ці типи, на думку П. Білоуса, і спричинили тематику та ідейне спрямування нової української літератури. Зауважу, що для людини, яка ще недостатньо посвячена в проблематику теорії літератури, термін «простір літератури» мало в чому відрізняється від таких категорій, які означають простір чи світ літературного твору. Для посвячених виникає проблема диференціації поняття «світ» не лише з означеннями «художній», «внутрішній», «поетичний», а й «авторський світ», «світ героя» «світ читача», «світ тексту», «світ твору» тощо.

Планування розділів «Літературний твір», «Літературний текст» теж викликає ряд запитань, оскільки є методична проблема, яку П. Білоус та й інші автори навчальних посібників вирішують, викладаючи теорію художнього твору за принципом «від вищого до нижчого рівня» його структури. Тобто спочатку дається характеристика

категорій світу твору, а потім тексту. Виникає закономірне питання: а чому не навпаки?

У розділі 6 «Генологія і морфологія літератури» висвітлюються питання походження словесного мистецтва, родові, міжродові та види форм літературної творчості, зокрема привертає увагу така тема, як «Жанровий синкретизм і синтез», оскільки опозиції «синкретизм або синтез», як і у випадках із стилетворенням, стають проблемним полем, на якому виникають полеміки, внаслідок застосування терміна «синкретизм» замість «синтез» у характеристиці інтеграційних процесів. Автор дотримується однозначного використання термінів, відповідно як первинної нерозчленованості художніх форм — синкретизм і як процес та наслідок інтегрування форм — синтез (як протилежний диференційним процесам).

Одним із найбільш структурованих є розділ 7 «Автор літературного твору». В ньому подається тематика і проблематика, пов'язані з історією авторства: теорія автора, зокрема розуміння його індивідуальності, поняття образу автора, типів його вираження. Детально висвітлена проблематика автора у зв'язку з індивідуальністю митця, типами вираження, а саме: образ автора; проявлення автора у мовленнєвій діяльності — як творця тексту, творця індивідуального стилю; стосунки його з читачем; наративні форми його присутності у творі; кореляція його стосунків з героєм тощо. Увага до проблематики «реабілітації» автора засвідчує більш поглиблене розуміння трактування категорії «автор» у різних методологіях.

Розділ 8 «Функціонування літератури» започатковується темою «Художня література як гра» (8.1). Виникає закономірне питання: чому автор детально висвітлює лише цю функцію літератури, чому не розглядається література в аспектах: «...як творча діяльність», «...як комунікація» тощо? Адже осмислення функцій літератури в цих аспектах час від часу набирає концептуальних ознак. Зокрема пояснення літератури як мистецького пізнання дійсності неможливе без усвідомлення її творчого начала, її діалогічної природи, що і включає аспекти «гри». Отже П. Білоус, вибравши домінуючу концепцію «література як гра», стверджує, що література не має кінцевої мети, а отже не може бути зведена до задоволення матеріальних потреб (користь, раціональний смисл, прагматизм), її призначення переважно в духовному.

В розвиток теми «Функціонування літератури» введено аспекти «Література і суспільство» (8.2), «Етичні виміри літератури» (8.3),

«Елітарна і масова література» (8.4), «Історична типологія літератури» (8.5), «Стильові форми літератури» (8.6).

Слід погодитись з тим, що літературні здобутки не є основою вищих досягнень і не можуть бути повторені чи перевершені, бо мають самодостатній характер. Незаперечним є факт нагромадження засобів і прийомів художнього, що засвідчує теоретична поетика. Однак система художнього не завжди знаходить оптимальний варіант втілення в досконалому цілому твору. Висвітленню цієї проблематики присвячена тема «Художня цілісність і гармонія» (підрозділ 8.7 «Закономірності та парадокси літературного буття»), в якій висвітлюється питання, як система чинників художнього в межах напрямку, стилю знаходить своє втілення в індивідуальному — у творі і творчості письменника, тобто стає неповторною цілісністю, яка представляє той чи інший етап своєрідного вияву художності.

У розділі 9. «Методологія літературознавства» розривається сутність наукових методів дослідження літературного твору (міфологічна критика, психоаналітичний метод, феноменологія, структуралізм, семіотика), мотивується правомірність і водночас доводиться очевидність ущербності застосування будь-якого окремо взятого методу. Адже він обмежує наукову об'єктивність, оскільки прочитує в конкретному художньому явищі швидше відомі чинники і аспекти художності. З іншого боку, при дослідженні художнього явища варто відштовхуватись не від методу, а від художнього матеріалу, бачити в ньому досі незнане. Поряд з цим, продуктивним вважається застосування комплексу методів, обумовленого об'єктом дослідження. І насамкінець, кожен дослідник прагне віднайти домінанту художнього і відповідно досягнути художнє явище в такому комплексі об'єктивно-суб'єктивних чинників, як «автор — твір — читач».

Окремо від корпусу методів літературознавства (розд. 9) виділяється проблематика літературної герменевтики (розд. 10 «Теорія інтерпретації літературного твору»). Як уже відзначалось, це досить самостійна галузь методології проникнення «в чужі знання» взагалі, в літературознавчому сенсі — «...у зміст, художню структуру, образність літературного явища з наступним осмисленням та естетичним судженням про нього» [4, с. 297]. П. Білоус пропонує розглядати цю проблематику за темами: 10.1 «Основні засади літературної герменевтики», 10.2 «Еволюція літературної герменевтики», 10.3 «Сприймання художнього світу», 10.4 «Розуміння літературної образності», 10.5 «Рівні літературної інтерпретації». Напевне, у назві останньої

теми допущена технічна помилка: замість «літературної» мається на увазі «літературознавча», адже йдеться про науковий метод, предметом якого є література, а не про літературу, яка є власне художньою інтерпретацією, а не науковою?!

Отже, у підручнику чи посібнику має бути не лише наявним, а й якомога повніше висвітленим весь спектр проблематики теоретичного літературознавства, а уявлення про художність має формуватися усім комплексом чинників, їх безпосередніми та опосередкованими зв'язками з означенням домінантних, їх системно-цілісною організацією. Таким чином, коментування сучасних навчальних посібників та підручників з теоретичного літературознавства дозволяє виявляти усталені та іноваційні підходи до розуміння художності в сучасному літературознавстві, дає можливість сформулювати уявлення про індивідуальні підходи, концепції в осмисленні художнього, співвіднести їх між собою задля вироблення спільних підходів в оцінці літературного явища.

Список використаної літератури

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб./ П. В. Білоус. — К.: ВЦ «Академія», 2011. — 336 с. — (Серія «Альма-матер»).
2. Білоус П. В. Теорія літератури: навч. посіб./ П. В. Білоус. — К.: Академвидав, 2013. — 328 с. — (Серія «Альма-матер»).
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник / за наук. ред. Олександра Галича. — 3-тє вид., стереотип. — К.: Либідь, 2006. — 448 с.
4. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури: навч. посіб. / [упоряд. тексту П. В. Іванишина]. — К.: ВЦ «Академія», 2010. — 256 с. — (Серія «Альма-матер»).
5. Теорія літератури: підручник / під ред. Воробйова В. Ф., проф. В'язовського Г. А. — К.: Вища школа, 1975. — 340 с.
6. Ткаченко А. О. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підручник для гуманітаріїв. — К.: Правда Ярославичів, 1997. — 448 с.

1.3. КОМЕНТУВАННЯ СХЕМ

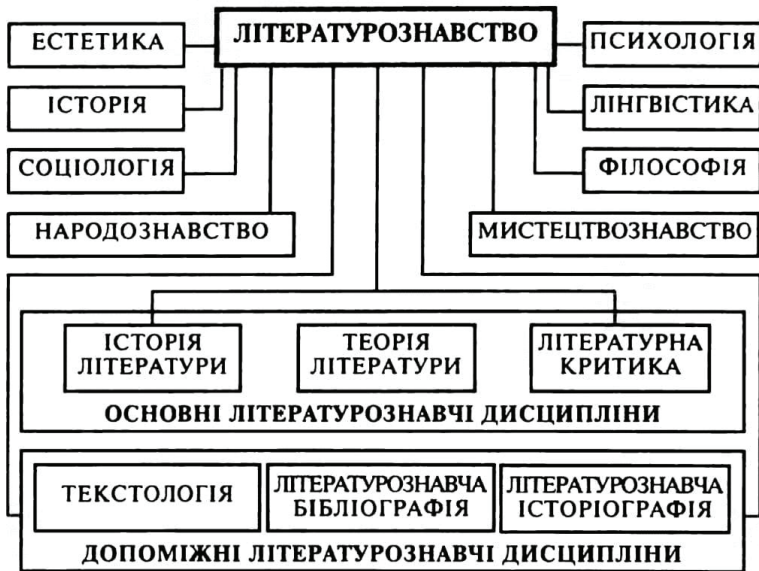
*(Теорія літератури у схемах / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв;
Теорія літератури: підручник / за наук. ред. Олександра Галича. —
3-тє вид., стереотип. — К., Либідь, 2006. — [схеми 1– 31])*

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Аналіз схем на предмет доступності, а відтак повноти чи неповноти, оптимізації способів і форм викладу авторами підручника тем, проблематики, концептуальних засад сучасної літературознавчої науки.
2. Осмислення структурно-системних відношень важливіших літературознавчих категорій, які позначають поняття теоретичного літературознавства, завдяки яким сучасна наука пояснює специфіку літератури, теорію літературного твору, особливості творчості, співтворчості автора і читача, закономірності літературного процесу.
3. Доопрацювання схем.

Схема 1

СТРУКТУРА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

До фрагменту «Основні літературознавчі дисципліни» додайте «Структура/складники «Теорії літератури». Покажіть схематично безпосередній зв'язок:

1) «Теорія літератури» і «Літературознавство» (як це показано у відношеннях «Історія літератури», «Літературна критика» і «Літературознавство»);

2) «Теорія літератури» і інші галузі літературознавства.

Схема 2

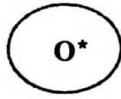
СУСПІЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Порівняйте перелік функцій і призначення літератури в підручниках і посібниках з теоретичного літературознавства, а також в «Естетиці» Ю. Борева та статті «Соціальна функція поезії» Т.-С. Еліота.

Схема 3

НАУКОВИЙ І ХУДОЖНІЙ ОБРАЗИ

- ГОЛОВНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ
- САМОУСУНЕННЯ ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ САМОВИЯВУ ОБ'ЄКТІВ, ЩО ПІЗНАЮТЬСЯ
- ВІДТВОРЕННЯ НАУКОВОГО ВІДКРИТТЯ МОЖЛИВЕ БЕЗЛІЧ РАЗІВ

* O — об'єкт.

** S — суб'єкт.

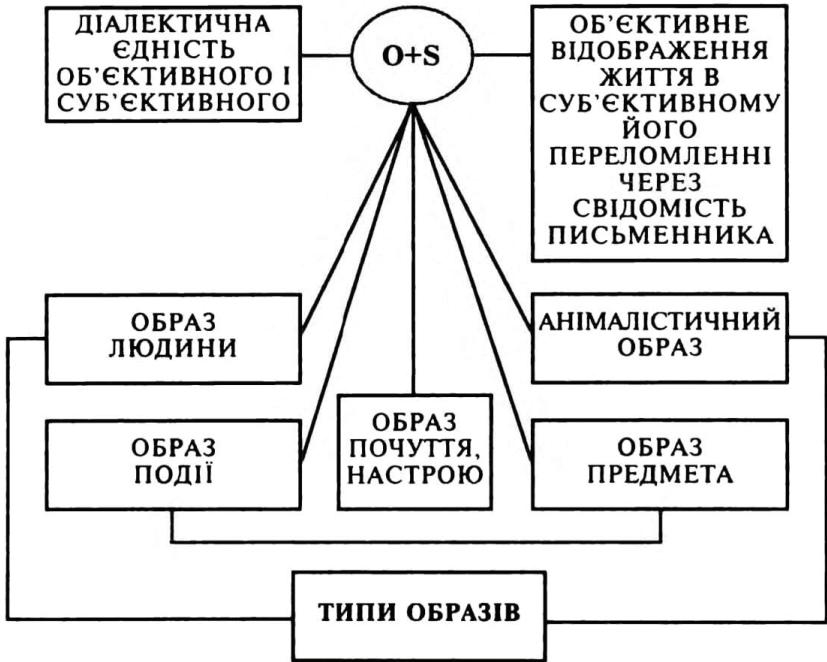
- ГОЛОВНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ
- САМОВИЯВ ЛЮДИНИ, ЯКА ПІЗНАЄ ОБ'ЄКТИ ДЛЯ ВЗАЄМО-РОЗУМІННЯ З НИМИ
- ПОВТОРЕННЯ ВЕЛИКОГО ТВОРІННЯ МИСТЕЦТВА НЕМОЖЛИВЕ

Проаналізуйте схему з точки зору стилістичного оформлення суження про «науковий образ»: «самоусунення людини в процесі дослідження» (ліва колонка).

Дайте свій варіант розрізнення і специфіки наукового і художнього образів.

Схема 4

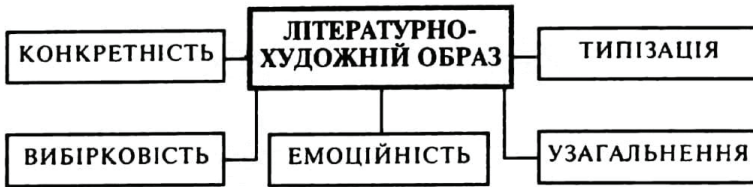
ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ

Переформулюйте: «об'єктивне відображення життя в суб'єктивному його переломлення через свідомість письменника» і подайте його як зворотний/протилежний процес (Літературно-художній образ — це вираження свідомості письменника...).

Схема 5

ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ

Додайте: види образу людини і обставинного світу за принципом градації, тобто повнотою художньої розробки у структурі твору, за функціонуванням і особливостями впливу на читача.

Доповніть і деталізуйте, розклавши художні образи на структурні елементи.

Схема 6

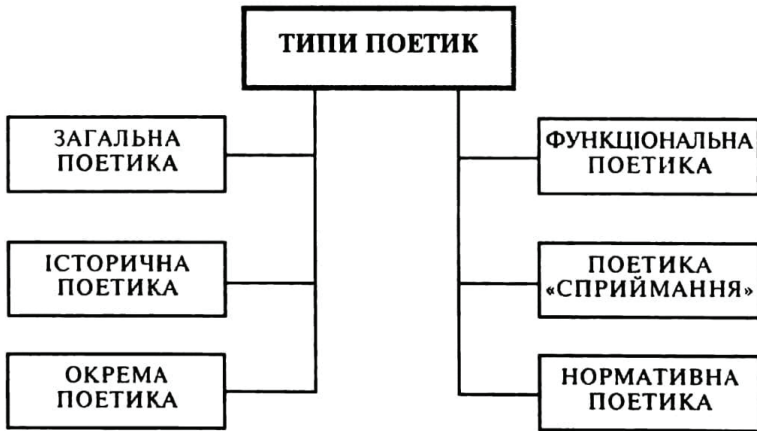
**СВОЄРІДНІСТЬ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ЯК МИСТЕЦТВА СЛОВА**

Поясніть сутність названих у схемі законів, назвіть дублюючі терміни, виділіть складові/чинники.

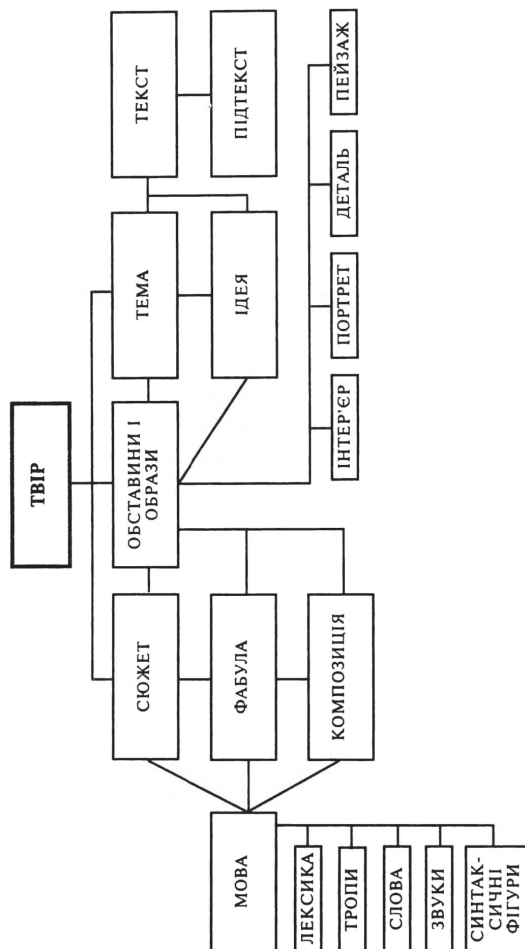
Узгодьте із названими законами такі поняття, як «образотворення», «узагальнення», «одивнення». В яких з них прослідковується структурний і процесуальний механізм синекдохічності?

Схема 7
ПОЕТИКА

Укладіть схему «Поетика» за курсом лекцій Єжи Фарино, підручниками або навчальними посібниками інших авторів і порівняйте з приведеною схемою.

Схема 8
художній твір

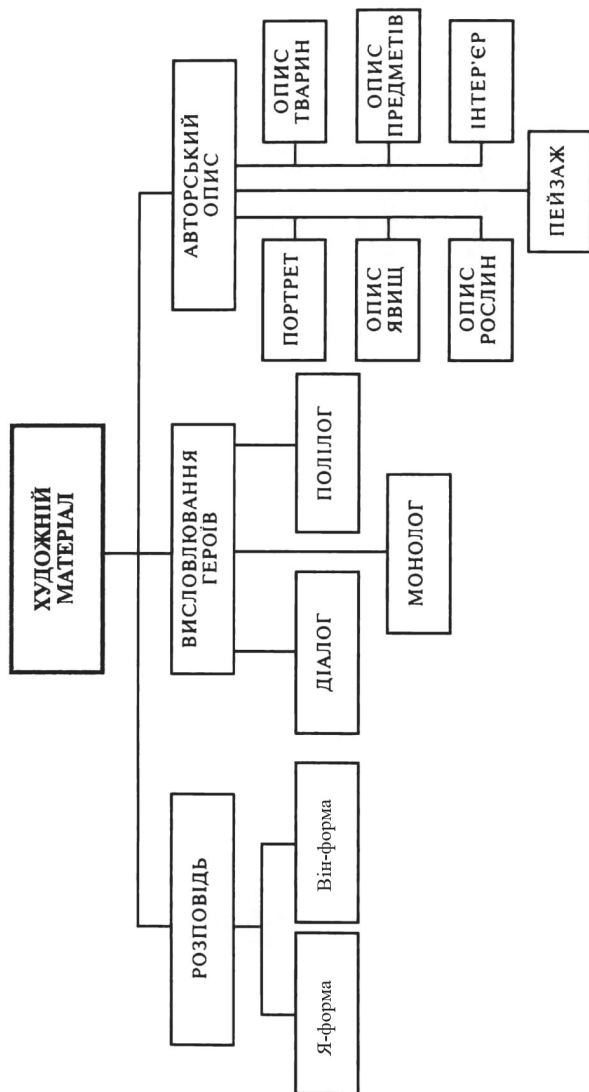
Переформатуйте схему із врахуванням поняття «світ» і його чинників.

Критично прокоментуйте поєднання у схемі понять «обставини і образи», виходячи із розуміння, що образами є не лише означення світу людини.

Доповніть схему розрізненням комплексів/систем образів людини і обставинного світу.

Враховуючи аспект історичної поетики, включіть дублюючі терміни на означення вказаних рівнів у схемі, знайдіть місце категоріям «ритм» і «фоніка».

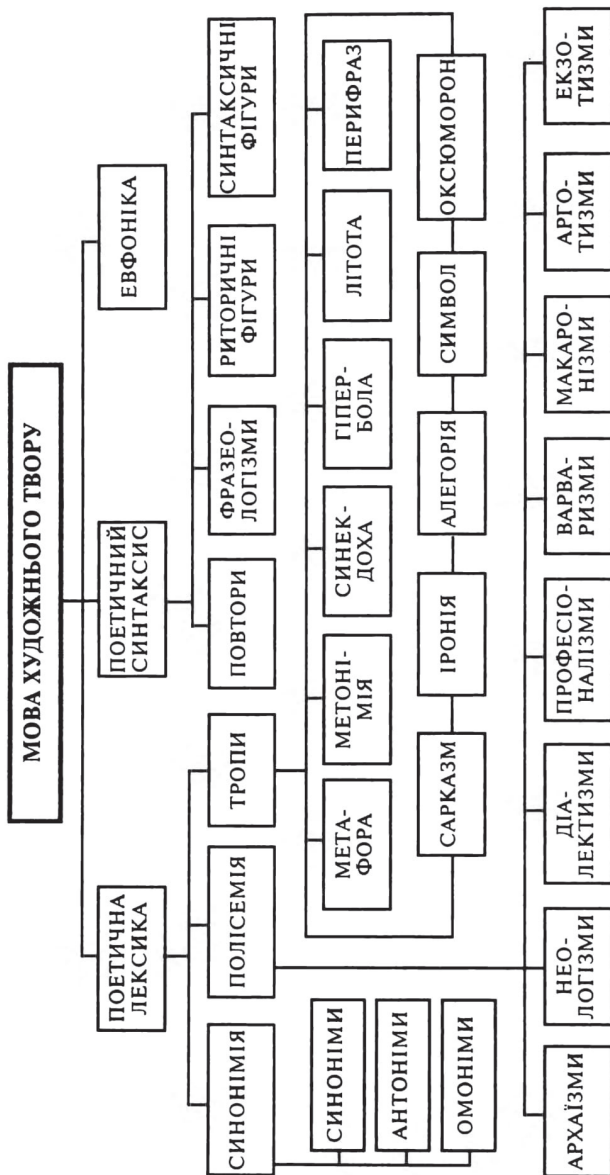
Схема 9

СПОСОБИ ВИКЛАДУ МАТЕРІАЛУ
В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

Включіть у схему такі мовленнєві форми, як «оповідь». «характеристика», «репліка».
Диференціюйте монолог на види, знайдіть термінологічний відповідник внутрішньому монологу
(за Ю. Лотманом).

Схема 10

МОВА ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Виділіть тропи в окремий вид фігур.

Поясність, чому автори підручника включили «тропи» до такого виду/рівня мови художнього твору, структури тексту, як «Лексика»?

Схема 11

ТИПИ ХУДОЖНІХ ДЕТАЛЕЙ

Поясніть співвіднесеність понять «деталь» і «подробиця», «деталь» і «предмет/річ», «деталь» і «одивнення».

Проаналізуйте підручники і посібники на предмет висвітлення зазначеної проблематики.

Схема 12

СИСТЕМИ ВІРШУВАННЯ

Доповніть схему: введіть «народно-пісенний вірш», подайте варіант назви силабічного вірша.

Порівняйте перелік систем віршування у різних підручниках і посібниках.

Схема 13

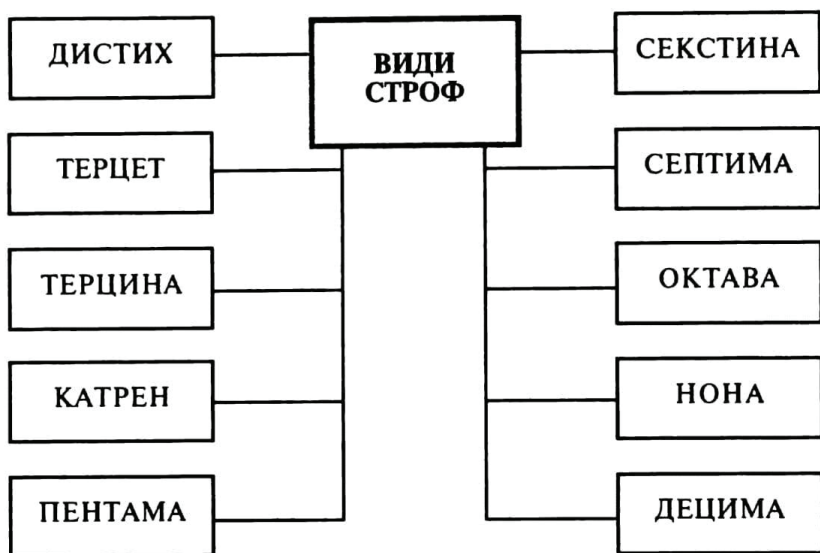
СИЛАБО-ТОНІЧНЕ ВІРШУВАННЯ

Знайдіть у схемі місце такому чиннику як «повтор».

Поясніть його співвіднесеність з усіма приведеними у схемі чинниками.

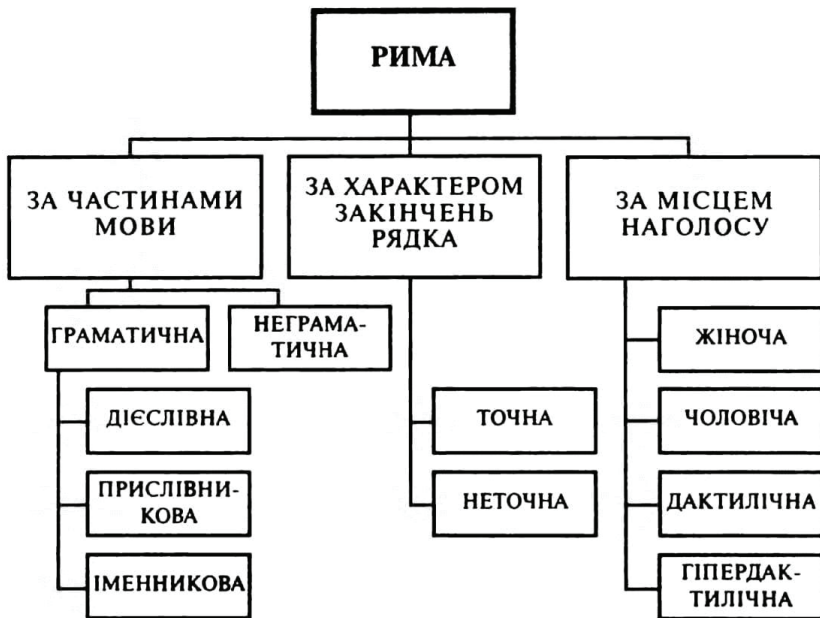
Схема 14
СТРОФІКА

Поясніть, який принцип ліг в основу схеми?

Якими видами строф можна доповнити цю схему? Знайдіть їм місце у схемі.

Схема 15
ВИДИ РИМ

Знайдіть у схемі місце для «клаузули».

Вкажіть на її співвіднесеність з іншими ритмотворчими чинниками.

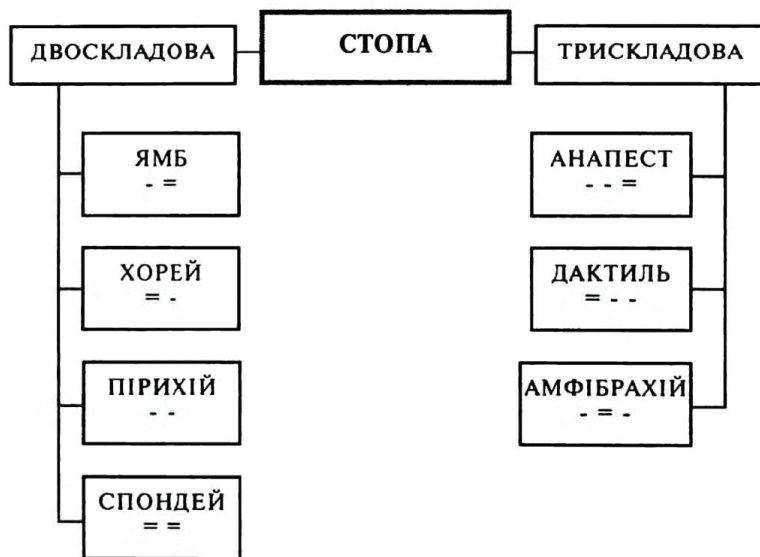
Схема 16
СПОСОБИ РИМУВАННЯ

З яким із приведених способів римування співвідносний термін «опоясне римування»?

Проаналізуйте використання дублюючих термінів у підручниках.
Доповніть схему тернарним і терцинним римуванням.

Схема 17
ВИДИ СТОП

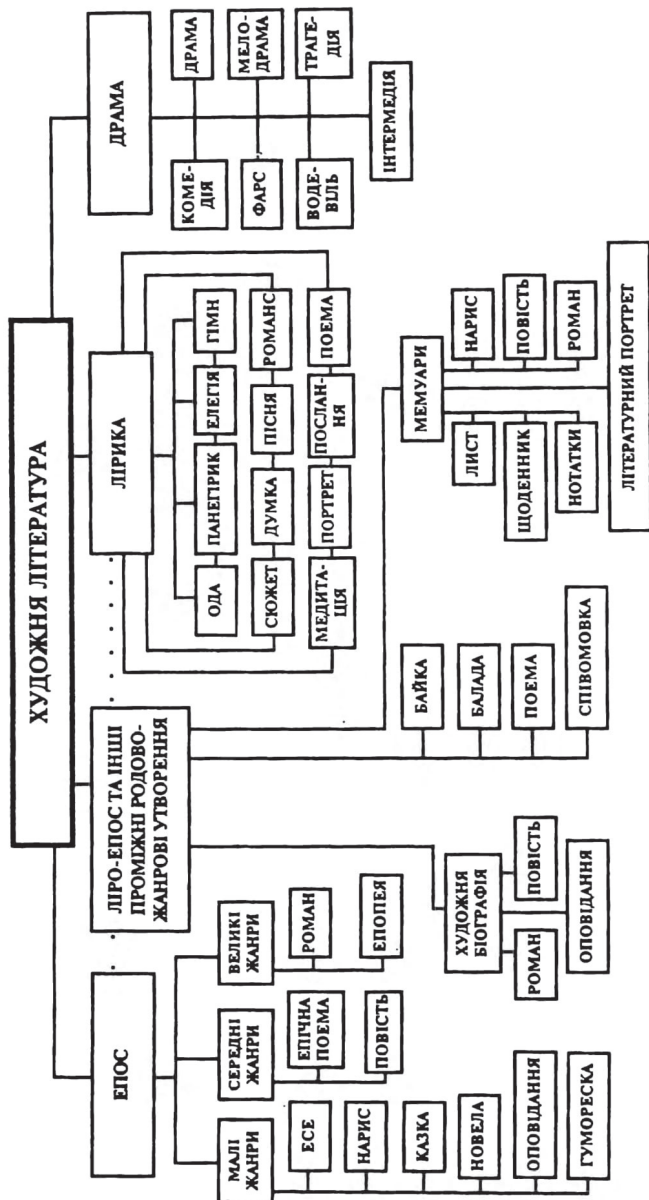

- — КОРОТКИЙ СКЛАД, = — ДОВГІЙ СКЛАД В АНТИЧНОМУ ВІРШУВАННІ,
= — НЕНАГОЛОШЕНИЙ СКЛАД, - — НАГОЛОШЕНИЙ СКЛАД У СИЛАБО-
ТОНІЧНІЙ СИСТЕМІ ВІРШУВАННЯ

Введіть у схему види стоп із античного віршування.
Зробіть висновки із порівняння цих двох систем.

Схема 18

РОДИ ТА ЖАНРИ ЛІТЕРАТУРИ

Проаналізуйте схему: виділіть фрагменти, в яких жанри визначаються не за принципом типології, а ви-
ходячи із розуміння, що кожен твір — це окремий жанр, який характеризується багатомірністю ознак.

Схема 19
РОДИ ЛІТЕРАТУРИ

Доповніть схему, враховуючи індивідуальні концепції так званих трьох- і чотирьохродових поділів літературно-художніх форм.

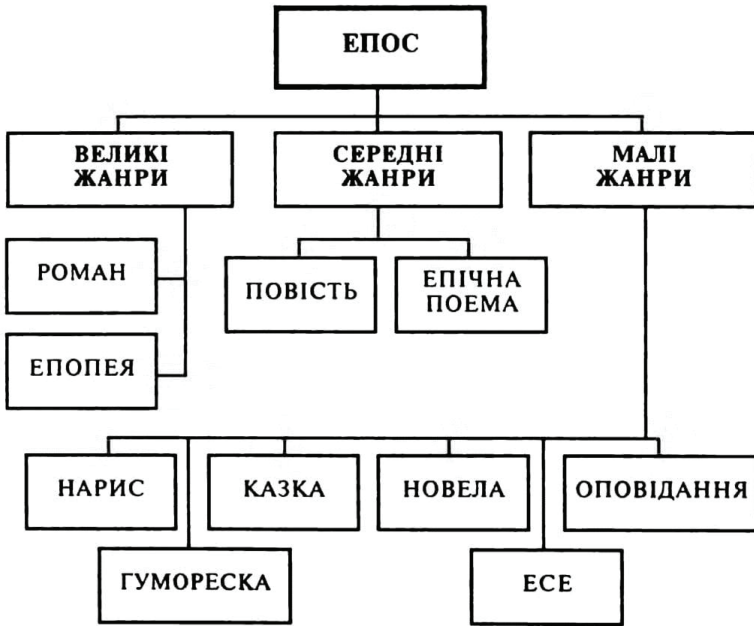
Назвіть авторів цих концепцій.

Схематично виділене «Проміжні жанрово-родові утворення» доповніть назвами жанрів, які у своїй структурі мають ознаки двох чи трьох родів.

Зіставте особливості цих жанрово-родових утворень із ліро-епосом, публіцистикою та документалістикою.

Схема 20

ЕПОС І ЕПІЧНІ ЖАНРИ

Укладіть порівняльну таблицю визначальних ознак роману і епопеї, повісті і епічної поеми, оповідання і новели.

Назвіть інші концепції триступеневого чи чотириступеневого поділу літературно-художніх форм і подайте їх схематично.

Схема 21

ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ РОМАНУ

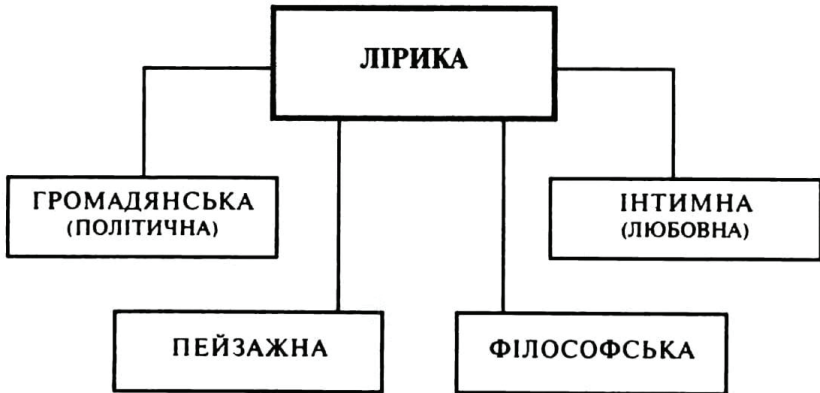
Проаналізуйте схему за переліченими в ній жанрами.

Дайте оцінку повноти переліку застосованих жанровизначальних чинників.

Доповніть схему, враховуючи такі чинники, як стиль, структура, сюжетність.

Схема 22

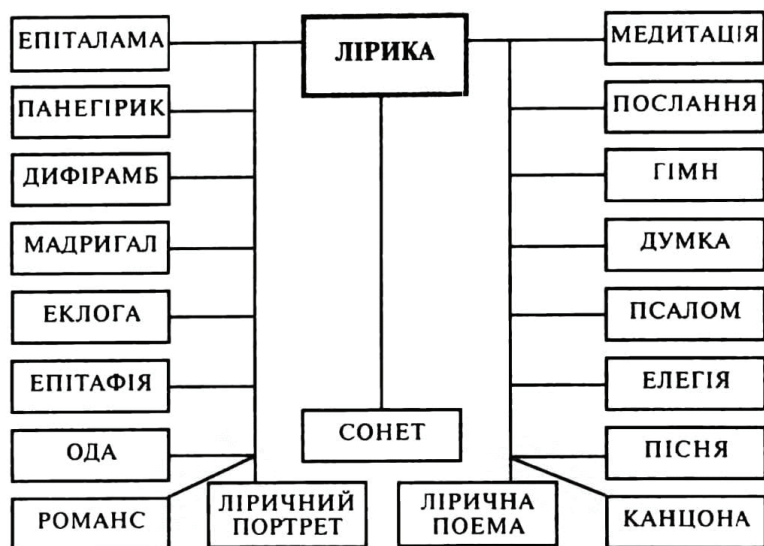
ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЛІРИКИ

Доповніть схему із врахуванням типологічного підходу Г. Поспелова і відповідно узгодьте два підходи — змістовний і формальний.

Схема 23

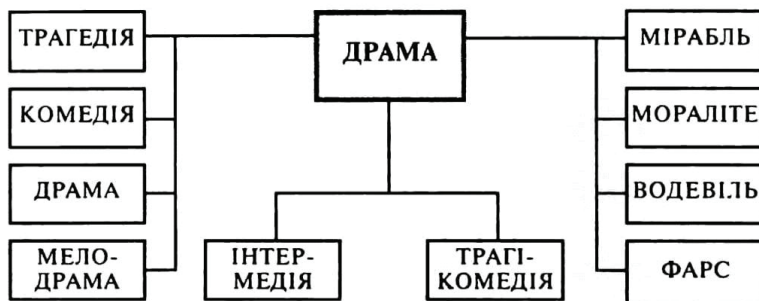
ЛІРИКА ТА ЛІРИЧНІ ТВОРИ

Проаналізуйте схему на предмет: це жанри чи жанрові різновиди?
 Зверніть увагу на той факт, що автори підручника у заголовку схеми не вказують на приналежність цих форм до жанрових різновидів.
 Подумайте, в чому ж причина і проблемність такого підходу?

Схема 24

ДРАМА ТА ДРАМАТИЧНІ ЖАНРИ

Визначте чинники, їх комплекси, які лягли в основу поділу драми на жанри.

Вкажіть на їх змістовну чи формальну означеність чи поєднання.

Дайте відповідь на питання: в чому відмінність, а відтак і складність поділу на жанри у драмі, з якими чинниками це пов'язано?

Чи можна застосувати триступеневу класифікацію до форм драми? Якщо так, то якими жанровими різновидами можна доповнити і водночас перебудувати схему?

Схема 25

ЖАНРИ ЛІРО-ЕПОСУ

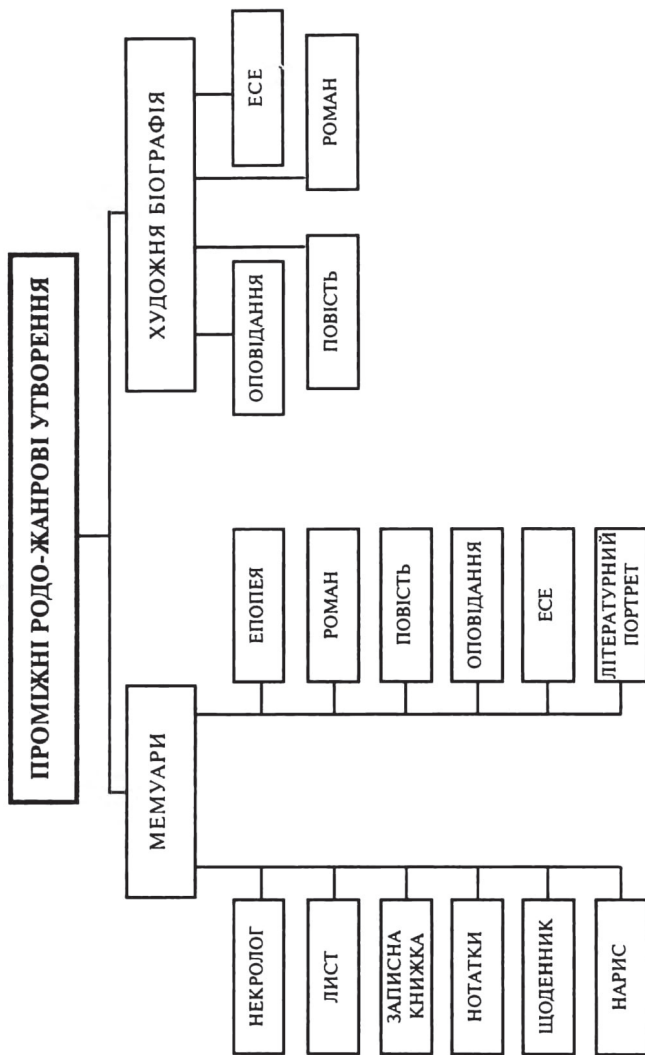

Подайте у вигляді порівняльної таблиці: ліричне й епічне начало, змістовні і формальні чинники творення жанрів ліро-епосу.

Доповніть схему жанрами, переліченими у текстовій частині підручника «Теорія літератури» за наук. ред. О. Галича.

Схема 26

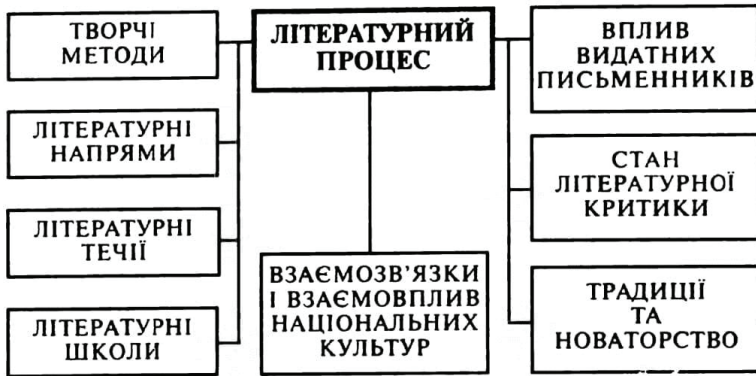
ПРОМІЖНІ РОДО-ЖАНРОВІ УТВОРЕННЯ

Проаналізуйте схему і висловіть судження про відмінність цих форм, їх структурних особливостей порівняно з ліро-епічними творами.

Схема 27

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС

Доповніть схему іншими чинниками, розділивши їх на суто літературні і позалітературні.

Схема 28

ТВОРЧІ МЕТОДИ

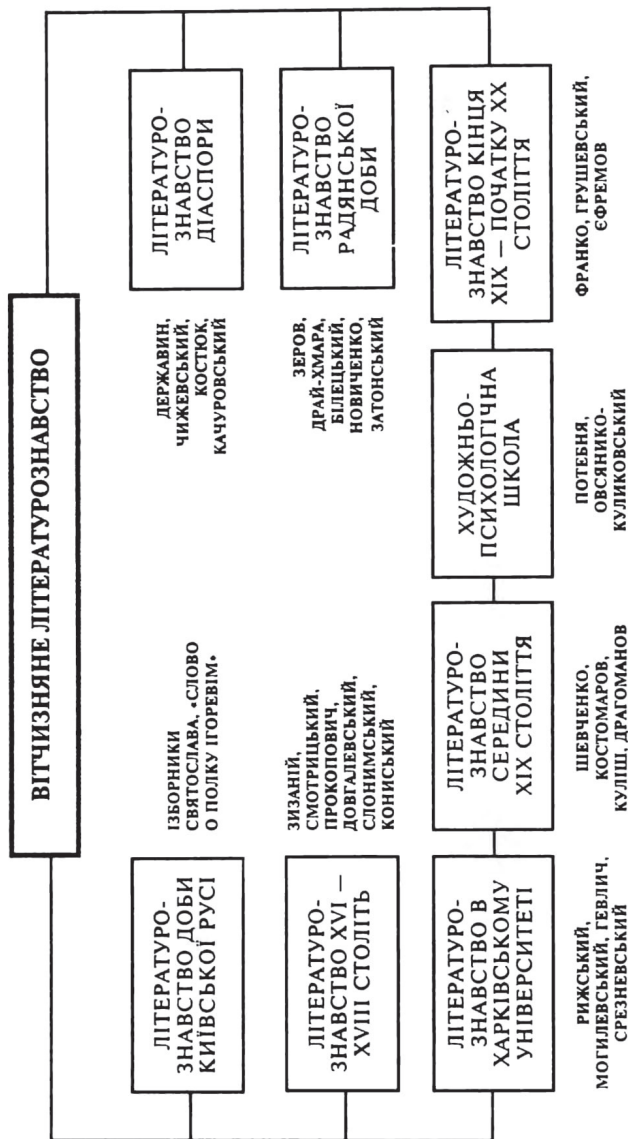

1. Наведіть відповідні назвам у схемі художнім методам літературні напрями. Вкажіть на спектр проблематики, пов'язаної із співвідносною: художнього методу і літературного напрямку, стилів і літературного напрямку, індивідуального стилю і літературного напрямку.

2. Чим мотивується відсутність у схемі «соціалістичного реалізму», неоромантизму, неореалізму, постмодернізму? Чи не є проблемним виділення реалізму Відродження? Як співвідносяться модернізм і авангард? Чи є відповіді на поставлені питання в коментованому підручнику?

Прим.: Подвоєння в іншомовному слові «барокко» залишилось незмінним (тобто без врахування норми українського правопису 1993 р.), що в підручнику за ред. О. Галича слід вважати помилкою.

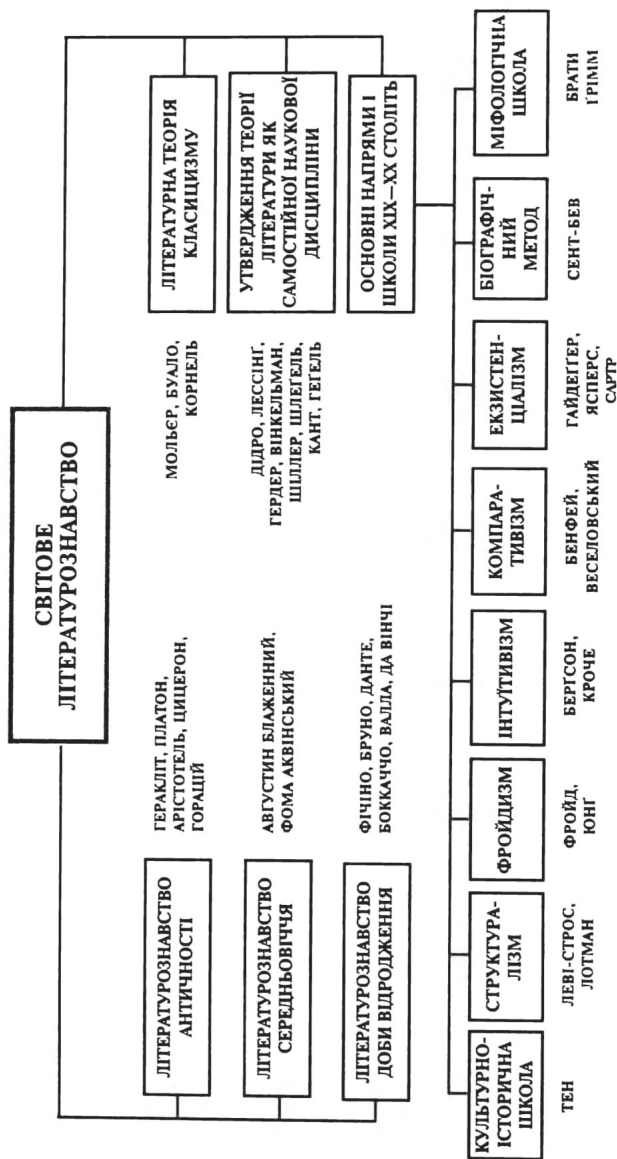
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Проаналізуйте, за яким принципом укладена схема, переліком яких літературознавчих шкіл та імен можна доповнити цю схему?

Схема 30

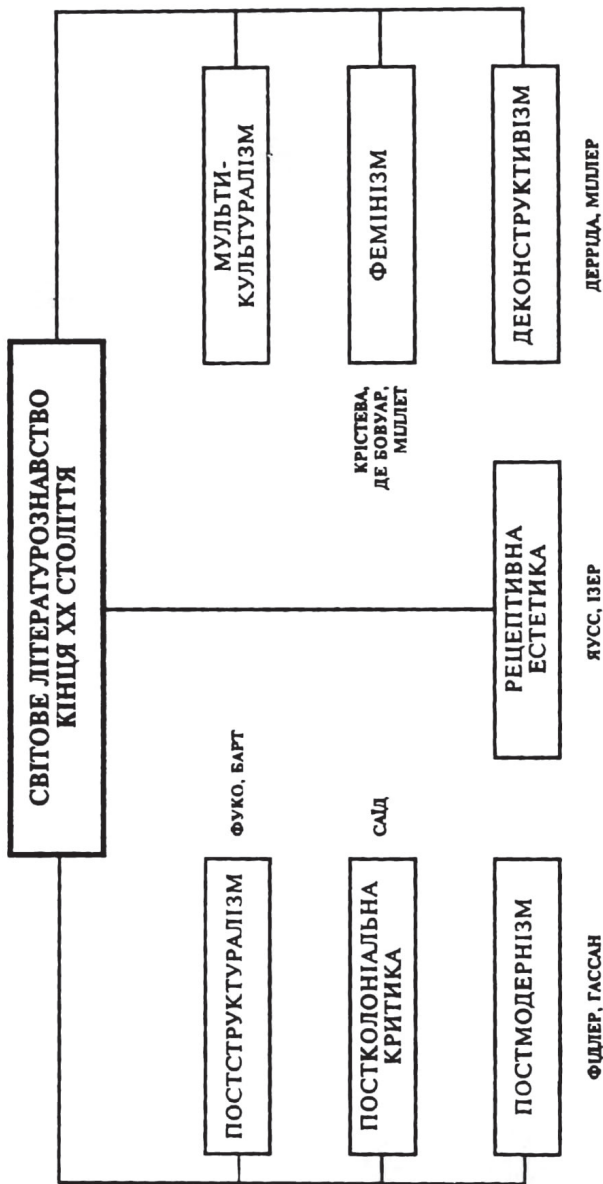
ІСТОРІЯ СВІТОВОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Проаналізуйте схему у частині «Основні напрями і школи XIX–XX століть, доповніть схему назвами вітчизняних літературознавчих шкіл (українських, російських) вказаного періоду, які передували західно-європейському структуралізму.

Схема 31

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Зіставте перелік напрямів з відповідним переліком зі схеми 30.

Уточніть такі поняття, як науковий напрям, наукова школа, науковий метод (за підручником під наук. ред. О. Галича).

Розділ другий

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО СТРУКТУРИ І ЗМІСТУ ТЕСТІВ

Тести, перш за все, орієнтовані на самостійну роботу студента-магістранта по засвоєнню знань з теоретичного літературознавства, а саме завершального у фаховій підготовці філолога курсу «Теорія літератури». Самостійна робота направляється лектором і викладачем, який проводить практичні заняття, та методичними матеріалами, які входять у структуру даного навчального посібника. Предметом опрацювання має бути зміст підручників, посібників, наукових статей, енциклопедичних видань. Мета, яку переслідує укладач тестів, полягає, по-перше, не стільки в контролі знань, скільки в розвитку аналітичного мислення, усвідомленні причинно-наслідкових зв'язків, процесів концептуалізації понять і суджень, по-друге, — у виробленні здатності вдумливо опрацьовувати зміст навчальної дисципліни, та осмислювати структуру поняття і його взаємодію з іншими категоріями в художньому творі і в межах літературного процесу. Окрім прокоментованих у розділі першому початкових джерел, тестові запитання і завдання орієнтовані на прочитання підручника «Теорія літератури» В. Є. Халізева (Теория литературы: учеб. — 2-е изд. — М.: Высш. шк., 2000. — 398 с.). Таким чином, основна мета укладача тестів — навчальна, яка включає студента у процес формування понять, відношень і суджень з питань теорії літератури. Контролюючи функцію щодо якості і повноти знання студента в тестах виконують в більшій мірі так звані «відкриті» питання, які складають переважно структуру тесту «Підсумковий контроль».

2.2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАЬ СТУДЕНТІВ

Модуль 1

1. Теми за робочим планом та тематикою практичних занять

1. Призначення мистецтва/літератури. Поліфункціональність літератури.
2. Специфіка мистецтва/літератури. Художній образ, його види.
3. Умовність художнього образу/літератури/мистецтва.
4. Узагальнення в художній літературі

Завдання, запитання, варіанти відповідей

1. Призначення мистецтва/літератури:
 - а) назвати 5—9 функцій мистецтва/літератури _____
 - б) Т.-С. Еліот про функції літератури (перелічити) _____
 2. Із нижченаведених ознак скомпонуйте своє визначення художнього образу (образ — це...):
 - а) зовнішня предметність чи внутрішнє, суб'єктивне начало, або їх рівноправ'я;
 - б) чуттєво-емоційне чи інтелектуальне начало чи їх єдність;
 - в) втіленість в певному матеріалі (мовленнєвому) чи, навпаки, який не зводиться до цього втілення контекстуальний/інакомовний смисл, або єдність цих сторін;
 - г) індивідуальне, типове чи їх поєднання;
 - д) форма відображення дійсності в мистецтві, конкретна і разом з тим узагальнена картина людського життя, перетворена у світлі естетичного ідеалу митця, створена за допомогою творчої фантазії;
 - е) і даність, і процес (твір, образ, формований у часі: він — і об'єктний факт, і міжсуб'єктний процесуальний зв'язок між творцем та сприймаючим;
 - є) зв'язок/єдність індивідуального і типового, це — наочне уявлення, яке разом з тим вміщує у собі елементи узагальнення;
 - ж) є постійний присудок до змінних підметів/ предметів, постійне пояснення до змінного, пояснюваного.
- ОБРАЗ — це _____
-
-

2. Літературно-художній образ, його види:
- а) за видами мистецтва _____
 - б) за засобами сприймання _____
 - в) за родо-жанровими ознаками/приналежністю _____
 - г) за структурою твору _____
 - д) за естетичними і стильовими ознаками _____
 - е) за повнотою характеристики в художньому творі _____
3. Назвати засоби сприймання і образотворення:
- а) у живописі _____
 - б) у літературі _____
 - в) у музиці _____
4. Назвати види мистецтва:
- а) зображальні;
 - б) виражальні;
 - в) зображально-виражальні.
5. З чого починається формування художнього образу (із зображення чи вираження)?
- 5.1. Зображення: а) у музиці; б) в ліриці; в) в епосі; г) ліро-епосі; д) у драмі.
- 5.2. Вираження: а) у живописі; б) в ліриці; в) в епосі; г) ліро-епосі; д) у драмі.
6. В чому умовність:
- а) мистецтва _____
 - б) літератури _____
 - в) реалістичного і нереалістичного мистецтва, твору, образу _____
 - г) від співвідношення яких двох факторів (позначених категоріями філософії) залежить міра умовності? З якими напрямками, жанрово-стильовими формами співвідносно переважання одного чи іншого? _____
 - д) в чому умовність поділу в тексті/мові художнього твору на слово «необразне» і «образне»? _____
7. Що є «узагальнення» в мистецтві/літературі та науці?
- а) як мета _____
 - б) як процес _____
 - в) як результат _____
8. Поставити навпроти видів узагальнення відповідні, можливі в художній практиці назви методів/напрямків чи стилів літератури:
- а) типізація _____
 - б) ідеалізація _____

- в) символізація _____
- г) алегоризація _____
- д) гіперболізація, літотність _____
- е) гротесковість _____
- є) притчевість _____

Модуль 2

2. Теми за робочим планом та тематикою практичних занять

1. Зміст і форма літературного твору.
2. Структура і елементи змістовної організації твору.
3. Структура і елементи форми твору.
4. Світ твору. Система образів.
5. Сюжет/фабула художнього твору.

Завдання, запитання, варіанти відповідей

1. У яких відмінних, історично обумовлених школах чи методологіях (починаючи від Арістотеля) означаються вказані поняття:

- а) смисл і знак _____
- б) матерія і форма _____
- в) «що» і «як» _____
- г) значення і структура _____

2. Назвати терміни/категорії дихотомічного підходу щодо структури твору:

- а) у Арістотеля _____
- б) у Гегеля _____
- в) у формалістів 20-х років ХХ ст. _____
- г) у структуралістів _____

3. Назвати інші — недихотомічні аспекти, рівні, підходи до аналізу структури твору:

- а) за Потебнею _____
- б) за Р. Інгарденом _____
- в) за Н. Гартманом _____

4. Які терміни на означення єдності змісту і форми (із поширених у М. Бахтіна) увійшли в сучасне літературознавство?

- а) оформлений зміст; б) формотворча ідеологія;
- в) змістовна форма; г) змістоформа; д) формозміст.

5. Знайти відповідники до терміна «зміст» (за авторами):
- **М. Бахтін:** а) смисл, б) ідея, в) авторська концепція, г) остання смислова інстанція, д) синтез;
 - **В. Кайзер:** а) смисл, б) ідея, в) авторська концепція, г) остання смислова інстанція, д) синтез;
 - **Ю. Лотман:** а) смисл, б) ідея, в) авторська концепція, г) остання смислова інстанція, д) синтез.
6. Виділити складники змісту: а) тема; б) образ; в) ідея; г) проблема; д) сюжет.
7. Виділити складники форми: а) тема; б) сюжет; в) оповідь; г) лірика; д) метафора.
8. Виділити складники теми: а) події, вчинки; б) переживання, настрої; в) сфери спрямування сил і енергії людини; г) відображений час, його виміри і протяжність; д) коло подій і персонажів, його межі.
9. Виділити складові і етапи породження ідей: а) задум, б) естетична оцінка; в) авторське ставлення, г) висновок читача, д) естетичні засади часу.
10. Виділити принципи і форми втілення ідей:
- а) принцип суто художній — картина, образ, конфлікт, предметний світ;
 - б) принцип прямого словесного вираження — ліричні, публіцистичні засоби;
11. Виділити параметри чи аспекти проблематики:
- а) загальнолюдська; б) національна; в) соціальна; г) філософська; д) моральна; е) релігійна.
12. Виділити складники форми твору: а) композиційна ф., б) сюжетна, образна ф., в) викладова ф., г) родо-жанрова ф., д) власне словесна ф.
13. Виділіть склад композиційної форми:
- а) тема, ідея, проблеми; б) композиція сюжету; в) точки зору (мовленнєва, психологічна, фізично-просторова); г) сюжет, позасюжетні елементи; д) групування персонажів; е) герой, оповідач, розповідач.
14. Сюжетна форма: означити як сюжет або ж як фабулу (залежно від обраної концепції) та їх якісні ознаки:
- а) при розташуванні елементів за хронологією і за сферою героя ____
 - б) за розташуванням елементів з порушеною хронологією, тобто за одним із принципів суб'єкта оповіді (оповідача, розповідача) _____
 - в) за стягненністю чи відсутністю деяких елементів сюжету, а відтак і ритмом проходження подій _____

г) зарівнем умовності, за особливостями зв'язку із реальністю, тобто формами, принципами, типами зображення чи вираження, узагальнення _____

д) за сферами дійсності чи способами вираження сутності героя _____

15. Образна форма (образи персонажів і обставин):

а) за напрямками _____

б) за стилями _____

в) за формами/типами/видами узагальнення _____

г) за структурою твору _____

д) за глибиною і структурою зображення образу людини _____

е) за структурою і видами предметно-обставинного світу _____

є) за стилем/пафосом і естетичними категоріями _____

16. Викладова форма (структура і функціональна роль):

а) за способами організації мови твору _____

б) за видами мовлення _____

в) за означеністю/неозначеністю суб'єктів мовлення _____

г) за спрямованістю форм мовлення _____

д) за паралельністю різних форм мовлення та їх змішаністю _____

17. Світ твору — це:

а) предмети, поняття, явища, відповідні реальному світу;

б) образи речей, фактів, ситуацій;

в) форми конструювання в художньому творі,

г) принципи концептуалізації;

д) форми і принципи предметно-понятійної представленості, емоційно-оціночного бачення і уявлення у вимірах хронотопу як точках зору героя і автора.

18. Які відношення лежать в основі поділу літератури на роди і жанри (вибрати 2 із названих):

а) об'єкт — об'єкт;

б) об'єкт — суб'єкт;

в) суб'єкт — суб'єкт;

г) матеріальна і духовна сфери життя;

д) Я і Інший.

19. Превалювання яких складових дихотомії «об'єкт — суб'єкт» породжують:

а) лірику _____

б) епос _____

в) драму _____

20. Назвати ознаки змісту жанрів:

- а) гімн _____
- б) роман _____
- в) трагедія _____

21. Назвати 4 рівні та види художнього мовлення (як форми):

- а)
- б)
- в)
- г)

22. Виділіть форму і зміст у порівнянні: «Дівчина гнучка, як вербова лоза»: форма: _____

зміст: _____

Модуль 3

Теми за робочим планом та тематикою практичних занять

- 1. Роди і жанри художньої літератури. Поділ літератури на роди.
- 2. Епічний рід. Специфічні особливості.
- 3. Драма як рід літератури.
- 4. Лірика як рід літератури.

Завдання, запитання, варіанти відповідей

1. В основі роду літератури лежать ознаки:

- а) генетичні;
- б) структурні;
- в) генетичні і структурні.

2. Вказати, в основі поділу яких родів літератури лежать названі домінантні форми:

- а) дія в діалогах;
- б) оповідність;
- в) маніфестування відчуттів і рефлексії.

3. Сформулювати головні принципи поділу на роди за характером і єдністю зображених предметів (Гегель):

- а) у драмі;
- б) у ліриці;
- в) у епіці.

4. Назвати роди літератури за типами мовленнєвої організації (Карл Бюллер):

а) повідомлення про предмет мовлення (репрезентація) _____

б) вираження емоцій того, хто говорить _____

в) апеляція — звернення до того, хто говорить, до когось іншого, що робить висловлювання дією _____

5. Назвати літературні роди за вказаними типами пізнавальної спрямованості та мовленнєвої організації:

а) об'єктний;

б) суб'єктний;

в) власне акт художнього висловлювання.

6. Замініть традиційний трьохродовий поділ літературних форм (епос, лірика, драма) на інші двох-трьохродові та можливі варіанти чотирьохродового поділу:

а) двохродові;

б) трьохродові;

в) чотирьохродові.

7. Назвіть варіанти класифікацій літературних форм за рівнями:

а) триступеневі _____

б) чотириступеневі _____

8. Назвіть відповідні трьом родам літератури основні позиції чи можливості митця (експресивно-стильові, пафосні), що є наслідком міжродового синтезу:

а) в епосі _____

б) в ліриці _____

в) у драмі _____

9. Епос — це переважно (виділити потрібне):

а) оповідь про героїв/персонажів;

б) стан душі;

в) відтворення дій;

г) подійних рядів, вчинків;

д) лише слово-дія.

10. Епос за категорією часу — це переважно:

а) час теперішній;

б) час минулий;

в) час майбутній.

11. Епос за психологічними станами — це переважно:

а) уявлення;

б) напруга;

- в) згадування.
12. Епос за особовими формами — це переважно:
- а) третя особа;
 - б) перша особа;
 - в) друга особа.
13. Епічна оповідь — це:
- а) позначення словами того, що відбулося у протязеному часі;
 - б) описи засобом слова чогось стійкого, нерухомого (пейзаж, по-бут, портретика, душевні стани);
 - в) словесні зображення того, що періодично повторюється;
 - г) авторські судження;
 - д) висловлювання дійових осіб (діалоги, монологи, в тому числі і внутрішні).
14. Назвіть автора концепції оповідача:
- а) образ оповідача;
 - б) образ автора;
 - в) автор-творець;
 - г) образна ідея _____
 - д) точка зору _____
15. Назвати складники епічного світу за сферами:
- а) об'єктна сфера _____
 - б) суб'єктна сфера _____
16. Найбільш поширена форма оповідності в епосі:
- а) від першої особи;
 - б) від другої особи;
 - в) від третьої особи.
17. Мовна форма перенесення оповідача в героя, поширена в епосі:
- а) пряма мова;
 - б) невластне-пряме мовлення;
 - в) діалог;
 - г) монолог.
18. Драма — це:
- а) відтворення дії, події, вчинків, взаємовідносин;
 - б) наявність оповідної/описової дії;
 - в) наявність переважаючого авторського мовлення;
 - г) наявність побічного авторського слова/мовлення.
19. Виділити специфічні для драми предметно-зображальні засоби:
- а) портрет;
 - б) пейзаж;

в) інтер'єр.

20. Час у драмі:

а) його відповідність часові реальному;

б) його відповідність часові сценічного втілення;

в) час подій стискується;

г) час подій розтягується.

21. Вставити потрібне:

а) оповідь — це розповідь про ____ в часі;

б) діалоги — це _____

в) монологи — це _____

22. Вставити потрібне у судження Ф. Шіллера: «всі _____ форми переносять теперішнє у минуле; всі _____ форми роблять минуле сучасним».

23. Комплекс форм щодо характеристики/самохарактеристики героїв у драмі:

а) портрет;

б) діалоги;

в) монологи;

г) афоризми;

д) репліки автора;

е) репліки героя.

24. Призначення форм умовності:

а) реплік «вбік» (для кого/чого?);

б) монологів наодинці із собою (для кого/чого?).

25. Види драми за походженням і призначенням:

а) від античності по XVII ст.;

б) від XVIII по XIX ст.;

в) у XIX—XX ст.

26. Літературна драма — це:

а) п'єса;

б) сценарій;

в) Lesedrama;

г) Buchdrama;

д) діалог.

27. Сфера зображення у ліриці (потрібне виділити):

а) зовнішній світ;

б) внутрішній світ;

в) зовнішній через внутрішній;

г) внутрішній через зовнішній.

28. Предмет зображення і вираження в ліриці — це переважно:
- а) портрет; емоційно забарвлений роздум; пейзаж;
 - б) волевиявлення; враження; інтер'єр;
 - в) позараціональні відчуття; стан свідомості/душі; внутрішній світ;
 - г) простір; час; психологізм;
 - д) дія; подія; ситуація.
29. Форми та принципи організації художнього цілого (образу, світу твору) в ліриці:
- а) сюжет, фабула, оповідач;
 - б) ліричний герой, композиція, ліричний суб'єкт;
 - в) предметний світ, деталь, подробиця;
 - г) мовленнєва, психологічна, часо-просторова точки зору;
 - д) розповідач, психологізм, портрет.
30. Стани, етапи перебігу ліричної свідомості проявляються жанрах:
- а) прямо і відкрито _____
 - б) опосередковано у формі зображення зовнішнього світу _____
 - в) у формі компактної розповіді про певну подію _____
31. Що слід називати медитативним началом у ліриці:
- а) опис зовнішнього світу;
 - б) роздум;
 - в) обдумування;
 - г) відтворення схвильованості;
 - д) _____
32. Що слід вважати медитативністю підтексту у ліриці і в якій (позначити потрібне):
- а) роздум;
 - б) психологічно напружений роздум;
 - в) сферу зовнішнього світу;
 - г) природу.
33. Укласти синонімічний ряд: «герой» у ліриці — це:
- а) ліричний герой;
 - б) ліричне «я»;
 - в) ліричний суб'єкт;
 - г) оповідач;
 - д) розповідач;
 - е) персонаж;
 - є) автор.
34. Виберіть характеристики автопсихологічності лірики:
- а) світосприймання автора/героя;

- б) духовно-біографічний досвід;
- в) душевний настрій;
- г) манера мовленнєвої поведінки.

35. Лірика — це:

- а) тотожність біографічного автора і ліричного переживання;
- б) відтворення життєвого досвіду;
- в) трансформація;
- г) збагачення;
- д) піднесення;
- е) облагородження.

36. В чому виражається точка зору на співвіднесеність ліричного героя і автора/поета, хто представляє ці точки зору:

- а) безпосередня/традиційна;
- б) опосередкована/складна;
- в) присутність хорового начала _____

Підсумковий контроль самостійної роботи студентів

Теми за робочим планом

1. Міжродові і позародові форми. Жанри. Роман і його жанрова сутність. Жанрові структури і канони. Жанрові системи. Канонізація жанрів. Жанрові конфронтації (проблеми). Традиції.
2. Автор і його присутність у творі.
3. Метод і стиль. Індивідуальний стиль.
4. Літературний процес. Поняття «літературний прогрес». Синкретизм первісного мистецтва та виділення з нього літератури. Гуманістичний реалізм. Бароко. Класицизм. Просвітницький реалізм. Сентименталізм. Романтизм. Реалізм. Специфіка літературного процесу ХХ ст. Соцреалізм. Модернізм. Постмодернізм.

Завдання, запитання, варіанти відповідей

1. Позначити міжродові та позародові утворення, вказавши на родові ознаки або їх відсутність:

- 1.1. Роман _____
- 1.2. Лірична драма _____
- 1.3. Драматична поема _____
- 1.4. Поема _____

- 1.5. Ліро-епічна поема
- 1.6. Балада
- 1.7. Лірична поема
- 1.8. Сатира _____
- 1.9. Сценарій _____
- 1.10. Дума _____
- 1.11. Байка
- 1.12. Мемуари
- 1.13. Художня біографія _____
- 1.14. Співомовка
- 1.15. Билина
- 1.16. Нарис
- 1.17. Есе
- 1.18. Література «потoku свідомості» це —
2. Пояснити історичне життя жанрів, вказавши на протяженість у часі (конкретизувати на прикладах):
 - а) універсальність жанрів _____
 - б) локальність жанрів _____
 - в) змінність, еволюціонування жанрів (зі збереженням терміна) _____
3. Назвіть жанри за домінуванням того чи іншого аспекту твору:
 - а) приналежність рядутворів до певного емоційного настрою/пафосу _____
 - б) епічний рід із середнім обсягом тексту _____
 - в) 14 рядків / віршів зі специфічною системою чергування та римування _____
 - г) оповідна форма із превалюванням вимислу, наявністю фантастичного _____
4. В чому полягають проблеми класифікації / систематизації жанрів?
 - а) у їх багатоманітності;
 - б) у історичній змінності, еволюціонуванні;
 - в) у характеристиці за різними ознаками, принципами;
 - г) у авторській свободі/ суб'єктивності;
 - д) у втіленні критеріїв систематизації;
 - е) у неможливості класифікації за одиничним принципом;
 - є) у неможливості характеризувати жанр за багатьма критеріями водночас.
5. Назвіть жанри, до яких можна застосувати такі мотивації:
 - а) за обставинами виникнення _____

- б) за призначенням _____
- в) за умовами сприйняття твору _____
- г) за наслідуванням творам / традиціям попередньої літератури _____
- д) за авторською суб'єктивністю _____
- е) за тематикою _____
- ж) за структурою _____
- з) за стилем _____
- 6. Концепція Б. Томашевського полягає:
 - а) у багатоманітності жанрових концепцій твору;
 - б) у характеристиці жанру за однією ознакою.
- 7. Як розуміти концепцію Б. Томашевського? Це стосується:
 - а) характеристики окремого твору за кількома чинниками;
 - б) характеристики типології творів за різними чинниками;
 - в) характеристики окремого твору і типології творів за різними чинниками.
- 8. В чому виявляються наслідування і розвиток традиції формальної школи щодо жанротворення:
 - а) у жанровій сутності;
 - б) у жанровому змісті;
 - в) у жанровій формі;
 - г) у баченні зв'язку із тематикою творів;
 - д) у баченні зв'язку із рисами світобачення автора твору.
- 9. Жанр для М. Бахтіна:
 - а) поняття історичне / змінне;
 - б) поняття позаісторичне / незмінне;
 - в) характеризується однією ознакою;
 - г) є накопиченням багатьох форм бачення / осмислення світу;
 - д) складає значиму конструкцію;
 - е) це — формальна структура;
 - ж) це — змістовна сутність;
 - з) це — незмінна назва / історично змінна жанрова структура і жанрова сутність;
 - і) це — історично змінна структура і сутність.
- 10. Назвіть жанрові різновиди роману:
 - а) за тематикою _____
 - б) за стилем _____
 - в) за структурою _____
- 11. Структура і вияв героя в романі (за концепцією М. Бахтіна):
 - а) готовий і незмінний;

- б) у становленні / змінний;
- в) героїчний / володіє позитивними рисами, ознаками високого, серйозного;
- г) володіє негативними рисами, ознаками низького, смішного;
- д) об'єднує в собі як позитивні, так і негативні риси;
- е) проявляє властивості, риси через поведінку;
- ж) відкриває нереалізовані можливості.

12. З чим пов'язуються у літературознавстві перспективи розвитку роману у XX–XXI ст.:

- а) з критицизмом, багатством чи романтизацією і обмеженістю засобів показу і дослідження;
- б) з психологізацією, послабленням зовнішньо-подійного плану чи зовнішньою мотивацією;
- в) з наявністю чи відсутністю поетичного стану світу;
- г) з прозаїчно упорядкованою дійсністю;
- д) з конфліктом між «поезією серця» і протилежною їй прозою;
- е) із завершенням чи «неготовою» сучасністю, її становленням (незавершене, теперішнє (сучасне));
- ж) із більш глибокою описовістю, докладністю, з подробицями, уповільненим плином чи суттєвим, чітким і швидким відображенням дійсності.

13. Приведені вище відібрані вами риси роману згруповані:

- а) Гегелем, Белінським, Бахтіним;
- б) Гегелем;
- в) Белінським;
- г) Бахтіним;

14. Концепція теорії роману (Гегель, Белінський, Бахтін):

- а) життя героя в статиці чи в динаміці;
- б) життя героя в конфлікті чи в гармонії з оточенням;
- в) життя героя у стабільній включеності у соціум;
- г) герой і автор, їх укоріненість у світі чи віддаленість від стійкості і стабільності, від традиції;
- д) фіксується епічно-трагічна цілісність людини чи розкладання її, здійснення «сміхової фамільяризації» світу і людини;
- е) характерна вічна переоцінка чи накопичення і утвердження набутого досвіду;
- ж) у вираженні світобачення, зверненого у перспективу, чи скепсису, що засвідчує кризу світобачення, чи, можливо, першого і другого.

15. З яким жанром в першу чергу Бахтін порівнює роман:
а) з поемою; б) з меніпеєю; в) з життєм / агіографією; г) з епопеєю;
д) з притчею; е) з ідилією.

16. М. Бахтін досліджував в романах переважно:
а) монологічність; б) поліфонічність; в) роман виховання; г) роман кар'єри; д) синтетичність; е) духовне самовираження (внутрішнє діяння).

17. В чому сутність «романізації» літератури:
а) розширення історичного тла;
б) збільшення кількості героїв, дій, подій;
в) увага до відтворення мікросередовища героїв;
г) зосередженість на внутрішньому світі героя;
д) більш строга структурованість жанрів чи вільна / не канонізована форма.

18. В епохи докласицизму і класицизму жанротворчу функцію виконують:

- а) віршові розміри;
- б) строфічна організація;
- в) типи стилю: житійний і літописний;
- г) індивідуально-авторське начало.

19. У середньовічному мистецтві / культурі в жанротворенні домінує:

- а) митець;
 - б) колективне ставлення;
 - в) жанровий закон / традиція.
20. В. Аверінцев визначав (дописати):

- а) жанри *de jure* — це ті, які мали _____
- б) жанри *de facto* — це ті, які не мали _____

21. Коли жанри виражають свою сутність/ регламентованість / канонічність:

- а) в епоху класицизму;
- б) в епоху романтизму;
- в) в епоху постромантизму;
- г) в епоху реалістичного письма.

22. Що таке деканонізації жанрових структур:

- а) відображення стійких ознак;
- б) перехід літератури від колективного і до індивідуально-творчого начала;
- в) відхід від регламентації канону.

23. Що позначає термін «канон жанру»:
- а) жорсткі приписи;
 - б) нівелювання / відхід від авторського начала;
 - в) домінування не творця, а жанрового мислення (жанрових ознак, зразків);
 - г) традиційний образ автора, письменника/виконавця;
 - д) нівелювання чітких меж між жанрами;
 - е) більша розімкненість, відкритість, а не замкненість, закритість;
 - ж) переважання реальності, а не абстрактності;
 - з) переважання індивідуально-авторського, а не колективного.
24. Канонізація — це:
- а) високі жанри;
 - б) низькі жанри;
 - в) сучасні жанри;
 - г) застарілі жанри;
 - д) магістральні жанри;
 - е) маргінальні периферійні жанри;
 - ж) сакральні тексти / жанри;
 - з) релігійні тексти / жанри.
25. Наведіть 2–3 зразки канонізації жанрів у літературі XX ст.:
- а) _____
 - б) _____
 - в) _____
26. Що таке «деканонізація» жанрових структур:
- а) втрата стійкості, чітких обрисів;
 - б) розпад моделей жанрів;
 - в) втрата індивідуально-авторського розмаїття.
27. Інтенсифікація жанротворення в літературі XX ст. як наслідок:
- а) боротьби літературних угруповань (коли?);
 - б) переакцентація уваги з на _____
28. Автор — це:
- а) той, хто має свою біографію;
 - б) той, хто має творчу біографію;
 - в) творча особистість;
 - г) те, що існує у внутрішньому / художньому втіленні;
 - д) «хто» (М. Фуко);
 - е) «що» (М. Фуко).
29. Авторство — це:
- а) той, хто має свою біографію;

- б) той, хто має творчу біографію;
- в) творча особистість;
- г) те, що існує у внутрішньому / художньому втіленні;
- д) «хто» (М. Фуко);
- е) «що» (М. Фуко).

30. Образ автора (В. Виноградов) — це:

- а) стильова індивідуальність окремо взятого твору;
- б) втілення ролі «Я» і «іншого»;
- в) індивідуальне композиційне втілення.

31. Автор-творець за (М. Бахтіним) — це:

- а) учасник художньої події;
- б) виявлення ролі «Я»;
- в) активність як творця без втручання у світ;
- г) активність як творця із втручанням у цей світ;
- д) створення суверенної/ іншої реальності, здатної до змістового

саморозвитку;

- е) самостійна обробка мови чи подолання мови;

ж) творча свідомість автора, що не співпадає з мовною свідомістю;

- з) творить у світі мови чи мовою користується;

и) мовна свідомість лише момент / матеріал, який визначається художнім завданням.

32. Автор у ліриці — це:

- а) мовленнєва точка зору (одна, кілька);
- б) психологічна точка зору;
- в) фізично-просторова точка зору (одна / кілька);
- г) ліричний герой;
- д) єдність тематичного комплексу;
- е) єдність особистості, що породжує текст / сюжет.

33. Форми присутності автора у драмі:

- а) на рівні теми;
- б) в героях;
- в) в концепції.

34. Форми присутності автора в епосі:

- а) в сюжеті;
- б) у фабулі;
- в) у жанрі;
- г) у т.з. оповідача;
- д) у т.з. розповідача.

35. Вставте потрібне: «Немає твору мистецтва без методу, як немає дослідження без методу» (Соколов О. М.).

36. Що є художній метод:

- а) конкретно-часове означення;
- б) шлях художнього пізнання;
- в) обмежується часовими та географічними рамками;
- г) є не історично обумовлена, а позачасова категорія;
- д) спільність митців на основі _____

37. Художній метод — це (виберіть 3 складові і позначте їх послідовність: 1, 2, 3...):

- а) сукупність художніх прийомів і засобів;
- б) принципи естетичного відношення мистецтва до дійсності;
- в) система світоглядних спрямовуючих творчості;
- г) дійсність в її естетичному багатстві;
- д) світогляд в його історичній та соціальній визначеності;
- е) художньо-розумовий матеріал (тип мислення) як надбання попередніх епох.

38. Що є напрям:

- а) конкретно-часове означення;
- б) шлях художнього пізнання;
- в) обмежується часовими та географічними рамками;
- г) є не історично обумовлена, а позачасова категорія;
- д) спільність митців на основі _____

39. Назвати 8 історично обумовлених методів (у послідовності):

1	5
2	6
3	7
4	8

40. Назвати тенденцію звуження кількості методів до двох (по 2 методи та їх авторів):

- 1. _____
- 2. _____

41. Назвати 3 основні риси реалізму як методу:

- а) _____
- б) _____
- в) _____

42. Назвіть принципи поєднання методів у певному напрямку або індивідуальній творчості:

- а) _____
- б) _____
- в) _____

43. Що таке епоха «рефлексивного раціоналізму»:

- а) період XIV–XVII ст.;
- б) період до XVIII ст.;
- д) орієнтація на зразки минулого;
- г) описова / нормативна поетика та риторика;
- д) тяжіння до стильових та жанрових канонів;
- е) це трактати, які представляють цю епоху.

44. Назвати періоди, коли з'явилися наступні ознаки стилю:

- а) регламентація _____
- б) історизація _____
- в) індивідуалізація _____

45. Виділіть лінгвістичні чинники і відповідно розуміння стилю:

- а) зовнішня форма;
- б) мовний прошарок;
- в) індивідуальне використання мови;
- г) трансформація загальноновживаних мовних елементів;
- д) відбір, осмислення та комбінація мовних елементів;
- е) смислова структура;
- ж) єдність внутрішньої форми / композиція;

з) тема, образ, композиція, зміст, втілені в словах, але ними не вичерпувані.

46. Виділіть літературознавчі чинники і відповідно розуміння стилю:

- а) зовнішня форма;
- б) мовний прошарок;
- в) індивідуальне використання мови;
- г) трансформація загальноновживаних мовних елементів;
- д) відбір, осмислення та комбінація мовних елементів;
- е) смислова структура;
- ж) єдність внутрішньої форми / композиція;

з) тема, образ, композиція, зміст, втілені в словах, але ними не вичерпувані.

47. Індивідуальний стиль — це:

- а) індивідуальне втілення художнього методу/методів;

- б) загальне, що пов'язує митців;
- в) індивідуальне, що розділяє митців;
- г) творче обличчя окремого письменника;
- д) людина;
- е) обличчя душі;
- ж) вираження світогляду;
- з) співіснування різних прийомів, внутрішньо/органічно обумовлених.

48. Дві основні одиниці літературного процесу:

- а) літературний твір;
- б) сюжет;
- в) творчість письменника;
- г) літературно-художні організації;
- д) часописи, видавництва;
- е) читач.

49. Виділіть зовнішні чинники, фактори літературного процесу:

- а) соціально-історичні;
- б) антропологічні;
- в) біографічні;
- г) психологічні;
- д) каузальні;
- е) іманентні.

50. Виділіть внутрішні чинники, фактори літературного процесу:

- а) соціально-історичні;
- б) антропологічні;
- в) біографічні;
- г) психологічні;
- д) каузальні;
- е) іманентні.

Літературна епоха — це (вказати потрібне):

одиниця періодизації, що позначає _____, протягом якого література проходить _____ розвитку.

51. Критерії періодизації літературної епохи за Н. Неупокоевою (потрібне дописати):

- а) зміна у взаємовідносинах;
- б) відкриття літературою нових _____
- в) зміна основних;
- г) зміна художніх _____

52. Основні методологічні принципи вивчення літературної епохи як системи:

- а) методи/ підходи (2);
- б) позалітературні детермінанти/ чинники (3);
- в) внутрішньо-літературні детермінанти/ чинники (5).

53. Складові літературної епохи:

- а) різні системи;
- б) що заперечуються;
- в) що продовжуються;
- г) елементи;
- д) домінанти;
- е) характеристики колізій;
- ж) особливості у виборі.

54. Літературний напрямок — системна сукупність духовно- та принципів, які об'єднують певного історичного періоду.

55. Виділити поняття, які накладаються на поняття «літ. напрямок»:

- а) стадія літературного розвитку;
- б) літературна течія;
- в) метод;
- г) літературна школа;
- д) тип творчості;
- е) стиль.

56. Основні чинники / носії літературного напрямку:

- а) особливості _____ та його розуміння;
- б) тип _____
- в) спрямованість;
- г) система;
- д) ідеал _____

2.3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристотель. Об искусстве поэзии // Хрестоматия по теории литературы: пос. для студ. / сост. Л. Н. Осьмакова. — М., 1982; Введение в литературоведение: хрестоматия. — М., 1979.
2. Бахтин М. Формы времени и хронотопа в романе // Вопросы литературы и эстетики. — М., 1975.
3. Белецкий А. В мастерской художника слова. — М., 1989.

4. Белинский В. Разделение поэзии на роды и виды // Хрестоматия по теории литературы: пос. для студ. / сост. Л. Н. Осьмакова. — М., 1982; Введение в литературоведение: хрестоматия. — М., 1979.
5. Буало Н. Поетичне мистецтво // Хрестоматия по теории литературы: пос. для студ. / сост. Л. Н. Осьмакова. — М., 1982; Введение в литературоведение: хрестоматия. — М., 1979.
6. В'язовський Г. Світ художньої літератури. — К., 1967.
7. В'язовський Г. А. творче мислення письменника. — К., 1982.
8. В'язовський Г. А. Узагальнення і його види // Історико-літературний журнал. — Одеса, 1997. — № 3.
9. Веселовский А. Историческая поэтика. — М., 1989.
10. Гегель Г. Лекции по эстетике // Хрестоматия по теории литературы: пос. для студ. / сост. Л. Н. Осьмакова. — М., 1982; Введение в литературоведение: хрестоматия. — М., 1979.
11. Дідро Д. Парадокс про актора // Хрестоматия по теории литературы: пос. для студ. / сост. Л. Н. Осьмакова. — М., 1982; Введение в литературоведение: хрестоматия. — М., 1979.
12. Лесінг Г. Гамбургська драматургія // Хрестоматия по теории литературы: пос. для студ. / сост. Л. Н. Осьмакова. — М., 1982; Введение в литературоведение: хрестоматия. — М., 1979.
13. Лесінг Г. Лаокоон // Хрестоматия по теории литературы: пос. для студ. / сост. Л. Н. Осьмакова. — М., 1982; Введение в литературоведение: хрестоматия. — М., 1979.
14. Потебня А. Теоретическая поэтика. — М., 1990.
15. Статті вчених філологічного факультету з актуальних питань теорії літератури.
16. Фашенко В. Відкриття нового і діалектика почуттів. — К., 1982.
17. Франко І. Із секретів поетичної творчості. — К., 1969.
18. Шляхова Н. М. Еволюція форм художнього узагальнення. — Одеса, 1996.

1. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (ІСПИТУ) З КУРСУ «ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА», «БОЛГАРСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА»

1. Предмет і завдання літературознавства. Структура, взаємодія галузей.
2. Предмет художньої літератури як одного із видів мистецтва.
3. Взаємодія літературознавства з іншими науками.
4. Специфіка мистецтва/літератури. Наука і мистецтво, їх єдність та специфічні особливості.
5. Г. Лессінг і Франко про специфіку художньої літератури порівняно з іншими видами мистецтва.
6. Наукове і літературно-художнє узагальнення. Наукове поняття і художній образ.
7. Теоретико-літературна думка Античності (Платон і Арістотель).
8. Порівняльна характеристика поглядів на художню творчість часів Середньовіччя та Відродження.
9. «Поетичне мистецтво» Н. Буало як теоретична основа класицизму.
10. Літературно-естетична думка Просвітительства (Г. Лессінг).
11. Призначення мистецтва. Поліфункціональність мистецтва/літератури.
12. Проблема художності літератури.
13. Літературно-художній образ. Образ і знак. Умовність і життєподібність.
14. Зображальна і виражальна сутність художнього образу (Г. Лессінг, І. Франко, О. Білецький). Зображення в літературі та живописі.
15. Проблема умовності літературного образу. Роль вигадки, фантазії, перебільшення в образотворенні, засоби вираження.
16. Мова як матеріал і форма художньої літератури.
17. Психолінгвістична теорія образності О. Потебні.
18. Асоціації як основа образного мислення в художній літературі.
19. Узагальнення як мета, процес і результат пізнання в науці і мистецтві.

20. Види літературно-художнього узагальнення в реалістичних та не-реалістичних методах і стилях.
21. Роль уяви у сприйнятті творів художньої літератури. Проблема співтворчості читача.
22. Проблема «типових характерів і типових обставин».
23. Сутність типізації. Літературно-художній тип. Типовий характер.
24. Типізація як вид художнього узагальнення.
25. Гіперболізація як форма і вид художнього узагальнення (Г. В'язовський).
26. Алегорія як форма образотворення і вид художнього узагальнення.
27. Символ як форма образотворення і вид художнього узагальнення (Г. В'язовський).
28. Притча як образ, жанр і вид художнього узагальнення.
29. Соціологічний підхід до аналізу художніх явищ, вульгарний соціологізм (зв'язок із соціально-політичними рухами; влада партій, партійність і література).
30. Алегорія і символ як тропові/метафоричні форми образного мислення, їх розрізнення.
31. Гротеск як форма і вид узагальнення.
32. Соціальний і художній типізм.
33. Еволюція форм і видів узагальнення (Н. Шляхова).
34. Градація форм і видів узагальнення (Г. В'язовський).
35. Взаємозв'язок і взаємодія форм і видів узагальнення.
36. Роди літератури: походження, поділ, їх характеристика.
37. Жанри літератури: «змістовність форми» жанру, жанрові системи та канонізація жанру.
38. Лірика та епос. Взаємопроникнення родів і жанрів.
39. Жанрова сутність роману, його жанрові різновиди.
40. Жанри літератури як типи і види художнього узагальнення. Притча, алегорія, метафора, порівняння як вірші-тропи (В. Іванюк).
41. Взаємозалежність змісту і форми в художньому творі. Світ художнього твору.
42. Поетика/теорія художнього твору. Предмет і методи дослідження.
43. Складові елементи/компоненти художнього твору.
44. Складники змісту художнього твору, методи вивчення.
45. Складники форми художнього твору, методи вивчення.
46. Специфіка художнього мовлення поезії і прози, особливості аналізу.
47. Світ художнього твору: категорії (складники) світу твору. Градація образів людини і обставинного світу.

48. Портрет, його види, засоби вираження, функції.
49. Пейзаж, його види, засоби вираження, функції.
50. Простір і час. М. Бахтін про хронотоп.
51. Сюжет і конфлікт. Сюжет в епосі і ліриці. Сюжет і фабула.
52. Склад композиції: суб'єктна організація (точка зору, часова організація).
53. Специфіка художнього мовлення поезії і прози, особливості аналізу.
54. Автор і його присутність в художньому творі.
55. Формалізм і вульгарний соціологізм в теорії і практиці художньої літератури.
56. Формалізм і структуралізм в літературознавстві.
57. Компаративістика О. Веселовського.
58. Наукові/академічні методи дослідження художньої літератури.
59. Драма як рід художньої літератури.
60. Лірика як рід художньої літератури.
61. Епос як рід літератури. Жанри та жанрові різновиди.
62. Принцип розподілу епічних форм на роман-епопею та роман, оповідання та новелу.
63. Світова літературно-критична думка XX–XXI століття..
64. Теорія літературного процесу. Основні закономірності. Напрями, стилі, школи, течії. Традиції і новаторство.
65. Художній метод, стиль як літературознавчі категорії.
66. Творча індивідуальність письменника. Індивідуальний стиль і поетика.
67. Класицизм як етап літературного розвитку.
68. Бароко як етап історичного розвитку української літератури.
69. Сентименталізм, його визначальні риси в українській літературі.
70. Романтизм як художній метод, його історичні форми. Український романтизм.
71. Критичний реалізм (теорія та історія питання).
72. Романтизм і реалізм (порівняльна характеристика).
73. Теорія і практика соцреалізму (на матеріалі дискусій).
74. Модерністські течії і стилі.
75. Постмодернізм: проблема його ідентифікації в літературному процесі.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ»

Змістовий модуль 1

Тема 1. Місце навчального предмета «Теорія літератури» в системі літературознавчих курсів, зокрема історії літератури, літературної критики, поетики, стилістики тощо. Предмет і методи науки. Огляд розвитку літературознавчої думки. Актуальні і дискусійні питання теорії літератури і методології науки. Структура курсу: основні розділи навчальної дисципліни.

Тема 2. Призначення мистецтва, літератури (комунікативна, суспільно-перетворююча, пізнавальна, виховна, естетична тощо).

Тема 3. Специфіка мистецтва, літератури. Художній образ, його структура. Види образів. Проблематика градації форм образотворення та видів образів.

Тема 4. Умовність мистецтва, художньої літератури і образу (домисел, вимисел, фантазія). Проблема трансформації форм умовності в різних стилях.

Тема 5. Узагальнення і його види в художній літературі. Еволюціонування форм і видів узагальнення. Проблемні питання видів узагальнення: типізація як вид узагальнення, структура образу-типу; інші види (типи) узагальнення (ідеалізація, символізація, гротесковість, алегоризація, гіперболізація, синекдохічність тощо). Концепція видів (типів) узагальнення у Г. В'язовського.

Змістовий модуль 2

Тема 1. Сьогочасні пошуки в аналізі художнього твору, проблемні питання теорії літературного твору: зміст і форма, інші підходи щодо структурування літературного твору: дихотомічний і багаторівневий підходи, їх варіативність в різних методологіях. Концептуальність підходу до проблематики змісту і форми у М. Бахтіна, у формалістів.

Тема 2. Структура і елементи змістовної організації твору. Складники змісту: тема, ідея.

Тема 3. Структура і елементи форми твору. Складники форми (композиційна ф., сюжетна ф., образна ф. викладова ф., родово-жанрова ф., власне словесна ф.). Концепція образності у О. Потебні (проблематика зовнішньої і внутрішньої форми). Концепція діалогізму у М. Бахтіна (композиційні форми мовлення, проблематика діалогізму).

Тема 4. Текст і світ твору: проблемність ототожнення тексту і твору. Світ твору, категорії світу твору. Система образів об'єктної і суб'єктної сфери. Автор і читач, їх «позазнаходжуваність» та форми «присутності» у творі, у різних родах літератури.

Тема 5. Сюжет і фабула. Проблема трактування цих понять, їх розрізнення із врахуванням жанрово-родової специфіки творів. Сюжет і мотив, їх особливості у фольклорі і в літературі. Співвіднесеність мотиву з іншими категоріями літературного твору.

Змістовий модуль 3

Тема 1. Роди і жанри художньої літератури. Поділ літератури на роди: витoki і поділ літератури на роди і жанри (концепції, сучасні класифікації). Жанрові структури і канон, деканонізація жанрів, жанрові різновиди і модифікації.

Тема 2. Епічний рід. Специфічні особливості.

Тема 3. Драма як рід літератури.

Тема 4. Лірика як рід літератури. Проблема поділу на жанри.

Тема 5. Міжродові форми. Проблема синтезу і диференціації жанрів.

2. Структура навчальної дисципліни

	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усьо- го	у тому числі					Усьо- го	у тому числі				
		л	п	лб	інд	ср		л	п	лб	інд	ср
Модуль 1												
Змістовий модуль 1												
Тема 1. Предмет і методи науки. Походження і функції літератури від античності до часу		2										
Сучасна теорія естетичної природи літератури												
Тема 2. Призначення мистецтва/літератури		2				2						

	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усьо- го	у тому числі					Усьо- го	у тому числі				
		л	п	лб	інд	ср		л	п	лб	інд	ср
Тема 3. Специфіка мистецтва/літератури. Художній образ		2				2						
Тема 4. Умовність худ.образу, літератури та мистецтва		2				2						
Тема 5. Узагальнення в худ. літературі						2						
Разом за змістовим модулем 1		8				8						
Модуль 2												
Змістовий модуль 2												
Тема 1. Зміст і форма літературного твору		2				2						
Тема 2. Структура і елементи змістовної організації літературного твору		2				2						
Тема 3. Структура і елементи форми твору		2	2			2						
Тема 4. Світ твору. Автор і його присутність в худ. творі. Система образів об'єктної і суб'єктної сфери		2										
Тема 5. Сюжет і фабула. Сюжет і мотив		2	2			2						
Разом за змістовим модулем 2		10	4			8						
Модуль 3												
Змістовий модуль 3												
Тема 1. Принципи поділу літератури на роди і жанри		2										

	Кількість годин										
	Денна форма						Заочна форма				
	Усьо- го	у тому числі					Усьо- го	у тому числі			
л		п	лб	інд	ср	л		п	лб	інд	ср
Тема 2. Епічний рід. Специфічні особливості. Критерії і принципи жанротворення	2					2					
Тема 3. Драма як рід літератури. Жанри, їх синтез	2					2					
Тема 4. Лірика як рід літератури. Проблема поділу на жанри	2					2					
Тема 5. Літературний процес. Категорії літературного процесу	2					2					
Разом за змістовим модулем 3	10					8					
Усього годин	28					24					

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Література як вид мистецтва. Специфіка художньої літератури. Літературно-художній образ	2
2.	Умовність в художній літературі	2
3.	Узагальнення в художній літературі	2
4.	Зміст і форма літературно-художнього твору. Твір, його структура. Текст і світ, проблема взаємообумовленості	2
5.	Літературно-художні роди, жанри і жанрові видозміни. Проблематика генології, розрізнення і класифікації, концепції жанру	2
	Разом	10

4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Призначення мистецтва/літератури. Специфіка мистецтва / літератури. Художній образ Опрацювати теми за підручниками та посібниками з теорії літератури та поезики, за статтями, в т.ч. науковців філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова (див.: списки рекомендованої літератури: а) до лекційного курсу; б) до практичних занять) Проаналізувати /законспектувати наукові матеріали, які представляють ті чи інші концептуальні підходи, точки зору авторів словників, підручників, монографій статей з питань теорії літератури (за програмами, переліками тем змістовних модулів) Підготуватись до участі в обговоренні питань, які виносяться на практичні заняття. Опрацювати /проаналізувати художні тексти, вказані у планах практичних занять. Написати реферати (за планами практичних занять)	12
2	Умовність мистецтва літератури, художнього образу. Опрацювати теми 1–12 за підручниками та посібниками з теорії літератури та поезики, за статтями, в т.ч. науковців філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова (див.: списки рекомендованої літератури: а) до лекційного курсу; б) до практичних занять) Проаналізувати /законспектувати наукові матеріали, які представляють ті чи інші концептуальні підходи, точки зору авторів словників, підручників, монографій статей з питань теорії літератури (за програмами, переліками тем змістовних модулів) Підготовка до участі в обговоренні питань, які виносяться на практичні заняття. Опрацювати /проаналізувати художні тексти, вказані у планах практичних занять Написати реферати (за планами практичних занять)	10
3	Узагальнення в художній літературі Опрацювати теми 1–12 за підручниками та посібниками з теорії літератури та поезики, за статтями, в т.ч. науковців філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова (див.: списки рекомендованої літератури: а) до лекційного курсу; б) до практичних занять) Проаналізувати /законспектувати наукові матеріали, які представляють ті чи інші концептуальні підходи, точки	

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	зору авторів словників, підручників, монографій статей з питань теорії літератури (за програмами, переліками тем змістовних модулів) <i>Підготовка</i> до участі в обговоренні питань, які виносяться на практичні заняття. Опрацювати /проаналізувати художні тексти, вказані у планах практичних занять Написати реферати (за планами практичних занять)	10
	Разом	32

5. Методи навчання

— інформаційно-рецептивний, проблемного викладу (лекція), репродуктивна й евристична бесіда, метод ситуативних вправ, самостійна робота студентів.

6. Методи контролю

— поточний (контроль присутності студентів на лекціях, практичних занять та рівня засвоєння змісту дисциплін),
— індивідуальні співбесіди консультативного типу,
— підсумковий контроль,
— постійний самоконтроль і зворотній зв'язок.

7. Методичне забезпечення

1. Вивчення асоціативно-символічних структур епічних творів: методичні вказівки / укладач Пащенко М. В. — Одеса, 1991. — 32 с.
2. Вивчення форм метафоризації в епічному творі: навч. посіб./ авт.-укл. М. В. Пащенко. — Одеса: Астропринт, 2014. — 152 с.
3. В'язовський Г. А. Про узагальнення і його види в художній літературі // Історико-літературний журнал. — 1997. — № 3. — С. 17–23.
4. Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посіб / В. П. Марко. — К.: Академвидав, 2013. — 280 с. — (Серія «Альма-матер»).
5. Пащенко М. В. Поетика одного новелістичного роману. Метафоризація і узагальнення в романі «Вершники» Ю. І. Яновського: монографія. — Одеса, 1992. — 201 с.

6. Пащенко М. В. Метафорична природа новели (структура, рецепція, концептуалізація): [монографія]/ М. В. Пащенко. — Одеса: Астропринт, 2009. — 295 с.

9. Рекомендована література. Базова

1. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства. — К., 1998.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підр. — К., 2001.
3. Хализев В. Е. Теория литературы. — М., 2000.
4. Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины / под ред. Л. В. Чернец. — М., 2000.
5. Теоретическая поэтика: понятия и определения: хрестоматия / автор-сост. Н. Д. Тамарченко. — М., 2001.
6. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури: навч. пос. — К., 2010. — 253 с.

Допоміжна

1. Аристотель. Поэтика. Риторика. — Санкт-Петербург, 2000.
2. Буало Н. Мистецтво поетичне. — К., 1967.
3. Лесінг Г. Лаокоон. — К., 1976.
4. Гегель Г. Эстетика: в 4 т. Т. 3. — М., 1971.
5. Франко І. Із секретів поетичної творчості. — К., 1969.
6. Веселовский А. И. Историческая поэтика. — М., 1989.
7. Потебня А. А. Теоретическая поэтика. — М., 1990.
8. В'язовський Г. А. Творче мислення письменника. — К., 1982. — 333 с.
9. Фащенко В. В. В глибинах людського буття. — Одеса, 2005. — 639 с.
10. Шляхова Н. М. Еволюція форм художнього узагальнення: навч. пос. — Вид. 2-ге, доп. — Одеса, 2011. — 151 с.

Використання літератури можливе при написанні рефератів та при підготовці до практичних занять.

Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека. — Режим доступу: [http: // www.twigrx.com](http://www.twigrx.com)
2. Єдине освітнє й інформаційне вікно України. — Режим доступу: [http: // www.osvita.com](http://www.osvita.com)

Підручники, посібники, енциклопедії, словники

1. Введение в литературоведение. Литерат. произв. Осн. терм. и понятия: уч. пос. — М., 1999.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв С. Теорія літератури. — К., 2001.
3. Краткая литературная энциклопедия (КЛЭ). Т. 1–9. — М., 1962–1978.
4. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. — Чернівці, 2001.
5. Литературный энциклопедический словарь (ЛЭС). — М., 1987.
6. Літературознавчий словник-довідник. — К., 1997.
7. Словарь литературоведческих терминов. — М., 1974.
8. Словник літературознавчих термінів. — К., 1971.
9. Теорія літератури / за ред. Воробйова В. Ф., В'язовського Г. А. — К., 1975
10. Хализев В. Е. Теория литературы. — М., 2000.

Навчальне видання

ПАЩЕНКО Микола Васильович

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Навчально-методичний посібник

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*

Редактор *Н. Я. Рихтік*

Технічний редактор *М. М. Бушин*

Дизайнер обкладинки *О. А. Кунтарас*

Коректор *І. В. Шепельська*

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 5,35.
Тираж 300 прим. Зам. № 98 (25).

Видавництво і друкарня «Астропринт»

65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21

Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855

e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.